

CAPÍTOL NOU

Episodi 1 (pàgs. 75-77)

Causas i símptomes

La Mireia i la Pimi es posen malaltes la mateixa nit. Segurament totes dues tenen els mateixos símptomes. La Pimi suposa que tenen la mateixa malaltia. La família fa conjectures sobre la causa de la malaltia: la Pimi i la Mireia pensen que s'han posat malaltes per culpa d'alguna cosa que han menjat, mentre que la seva mare s'inclina a atribuir la malaltia a un virus. (Ningú no planteja la possibilitat que una germana tingui un virus i que l'altra estigui malalta per alguna altra causa.)

Molt sovint, la gent confon símptomes i causes.

Encoratja els alumnes perquè distingeixin entre símptomes i causes, però reconeix, alhora, que aquest procés no és sempre fàcil. Per exemple, els alumnes estan familiaritzats amb la febre. Pot ser que discuteixin amb vehemència si la febre és una causa o un símptoma. No ens hauria de sorprendre que la discussió quedés inacabada, perquè no és gens clar si la febre és símptoma o causa, o totes dues coses. D'altra banda, hi ha moltes varietats de símptomes que es poden distingir clarament de causes. Els avenços que els alumnes facin en la distinció d'aquestes dues coses els ajudaran a entendre una distinció més general: la que s'ha de fer entre descripcions i explicacions.

Gènere i espècie

La Pimi es pregunta si ella i la Mireia tenen mals de cap diferents o bé el mateix mal de cap. ¿Què es planteja la Pimi? Si ja entén la distinció gènere-espècie, potser s'està preguntant si és possible de compartir el mateix mal de cap (tal com, en una multitud, la gent pot compartir el mateix pànic). Però si encara no entén la distinció gènere-espècie, aleshores el que potser s'està preguntant és si les persones poden compartir el mateix mal de cap en el sentit en què, segons ella, les vaques i els cavalls comparteixen el mateix "mamífer".

Ironia

La Pimi diu "Em moro". ¿És una exageració això o bé és una figura retòrica? ¿Pretén la Pimi que el lector s'ho prengui literalment? El comentari de la Mireia a la Pimi ("¡Quina sort que tens!") és àcid i irònic.

Podries preguntar als teus alumnes què pensen que vol dir la Mireia.

Quan la Pimi pregunta per què els metges no poden visitar els malalts a domicili, la seva mare replica: "Molt divertit." Aquest sembla ser també un cas d'ironia. És obvi que el que la mare de la Pimi vol realment dir és justament el contrari del que realment diu.

Interpretar l'enriolament

Quan la Pimi i la Mireia arriben a la consulta del metge, la infermera els diu que es preparin. Les noies s'enriolen fins que, en entrar el metge, l'enriolament s'acaba de cop.

Els teus alumnes potser vulguin discutir per què les noies estan enriolades. ¿S'estan divertint molt o bé estan nervioses?

¿Recorren a les excuses els metges?

Llavors hi ha un diàleg entre la Pimi i el metge. Aquest sosté que no li donarà cap injecció si no cal. Ella replica: "¡Però caldrà!" Aquesta cínica observació podria molt ben ser la manera que té la Pimi de dir: "Això no és cap raó. Vostè ho farà i em donarà l'excusa que ha calgut fer-ho." Tanmateix, podria ser que no tothom estigués d'acord amb aquesta interpretació. Potser la resposta de la Pimi ha vingut determinada per la por a les xeringues i perquè ha connectat mentalment les xeringues amb els metges.

¿Recorren a l'afalac els metges?

Sembla que el Dr. Vives s'adona que la Pimi és un pacient una mica complex, i per això recorre a l'afalac. "Moltes criatures de dotze anys no es comporten tan bé com tu." La Pimi no es deixa enredar. Està acostumada a descobrir fal·làcies informals i protesta perquè el metge es riu d'ella.

9.1.1. PLA DE DISCUSSIÓ: Dolor (p. 75,12-13)

1. Quan et fa mal alguna cosa, ¿què dius: "Tinc dolor (al braç, a la cama, o allà on sigui), o bé: "Estic adolorit"?
2. ¿Som nosaltres que estem adolorits o és el dolor que està en nosaltres?
3. ¿Poden sentir dolor els animals? ¿Com ho pots dir?
4. ¿Pot sentir dolor un peix? ¿Com ho pots dir?
5. ¿Pot sentir dolor l'herba? ¿Com ho pots dir?
6. ¿Et sembla que els altres senten dolor? ¿Com ho pots dir?
7. ¿És possible que sentis dolor, encara que no et passi res?
8. ¿Et pot causar dolor un pensament?
9. Si un pensament pot ser dolorós, ¿pots fer que el dolor marxi, simplement a base de pensar-hi?
10. ¿Hi pot haver vegades en què el dolor sigui útil?

[Vegeu les entrades "Sentiments privats", "Dolor" a l'Índex Temàtic d'Exercicis d'aquest Manual.]

9.1.2 EXERCICI: Síntomes i causes (p. 75,12-15)

Un *síntoma* és un senyal d'alguna malaltia o afecció o mal funcionament del cos.

Una *causa* és allò que produeix un efecte com ara un símptoma, o bé algun altre resultat o conseqüència.

Així, doncs, la ragera de nas és un *síntoma* de refredat. Però la *causa* del refredat pot haver consistit en un cop d'aire després d'haver estat en un lloc molt calent.

Dels casos següents, ¿quins classificaries com a símptomes (S) i quins com a causes (C)?

	S	C	?
1. Ernest: "Els peus em fan mal."
Maties: "Portes sabates massa petites."			
2. Dora: "Em peten les dents."
Sara: "Fa tant de fred en aquest cine, que ni m'ho passo bé amb aquesta pel·lícula de por."			

3. Víctima: "A tu, Dràcula, ¿què et va fer esdevenir vampir?"
Dràcula: "No ho vaig poder evitar. Vaig néixer amb aquests ullals tan llargs, ¿veus?..."
4. Pilot: "Sembla que tremoles un xic."
Saltador: "Aquest és el meu primer salt en paracaigudes, i estic espantat."
5. Nic: "Fixa't en aquell gos d'allà, està treient escuma per la boca."
Carla: "Probablement hagi mastegat sabó. Anem a jugar amb ell."
6. Ariadna: "Si tinc l'estómac malament el dimarts, estic segura que tindrè un brot de febre el dimecres."
Melisa: "El dimarts t'ho farà cada vegada, això."

[Vegeu les entrades: "Síntoma" d'aquest Manual; "Causa" d'aquest Manual i de *Recerca Filosòfica*.]

9.1.3 EXERCICI: Preguntes estúpides, respostes estúpides (p. 75,13)

Els jugadors es col·loquen en dues fileres, l'una encarada amb l'altra. Cada jugador de la primera filera pensa una pregunta i, en veu ben baixa, la formula a la persona de la filera del davant. La persona preguntada, però, no contesta, sinó que només prepara una resposta. Així acaba la primera volta, que resulta força silenciosa.

En una segona volta, es tornen a fer les preguntes, i ara ja en veu alta. Cada preguntador, però, no es torna a dirigir a la mateixa persona d'abans -que és la que té al davant-, sinó que es dirigeix a una persona de l'altra filera, que estigui ben allunyada d'ell. (Es podria dir que, aquesta segona vegada, les preguntes no es fan seguint la vertical, sinó la diagonal.) I ara la persona preguntada respon en veu alta, però dóna com a resposta la que havia preparat quan li havien formulat la pregunta *anterior*.

[Vegeu les entrades: "Preguntar, fer preguntes" d'aquest Manual; "Preguntar" de *Recerca Filosòfica*.]

9.1.4 PLA DE DISCUSSIÓ: "El mateix", i "el mateix tipus" (p. 75,14-15)

1. ¿Podien haver tingut el mateix virus la Pimi i la Mireia?
2. ¿Podien haver tingut el mateix refredat la Pimi i la Mireia?
3. ¿Podien haver tingut el mateix mal de cap la Pimi i la Mireia?
4. Si la Pimi i la Mireia fossin bessones siameses, ¿podrien haver tingut el mateix refredat?
5. Si la Pimi i la Mireia fossin bessones idèntiques, ¿podrien haver tingut el mateix refredat?
6. ¿Podien haver tingut el mateix *tipus* de refredat la Pimi i la Mireia? ¿Podien haver tingut el mateix *tipus* de mal de cap?
7. ¿Podia la Pimi haver tingut un tipus de refredat i la Mireia, un altre tipus de refredat?
8. ¿Podia la Pimi haver tingut un refredat i la Mireia haver tingut un mal de cap *del mateix tipus*?

9. ¿Podia estar equivocada la Pimi quan es pensava que tenia un refredat?
10. ¿Podia estar equivocada la Pimi quan es pensava que tenia mal de cap?
11. ¿Podia estar equivocada la Pimi pel que fa a la *causa* del seu mal de cap?
12. Si resulta que la Pimi i la Mireia es van donar un cop de closca, ¿és possible que l'una hagués tingut mal de cap i l'altra, no?
13. ¿És possible que la mateixa causa produeixi efectes diferents?
14. ¿És possible que la Pimi i la Mireia tinguessin mal de cap, però per causes diferents?
15. ¿Poden causes diferents produir el mateix efecte?
16. ¿La Pimi i la Mireia van vomitar totes dues perquè estaven malaltes, o bé el vòmit de la Pimi va *causar* el de la Mireia?

[Vegeu l'entrada "Causa" en els Índexs Temàtics d'Exercicis d'aquest Manual i de *Recerca Filosòfica*.]

9.1.5 EXERCICI: Ironia (p. 76,7)

I. Generalment, la ironia s'usa per significar justament el contrari del que de fet es diu. Per exemple, a 76,7 la mare de la Pimi diu: "Molt divertit" i, en canvi, nosaltres entenem que el que ella vol dir és que no és gens divertit.

En els casos següents, digues si penses que els parlants volen dir el que diuen o bé volen dir el contrari:

HO VOLEN DIR	EL CON- TRARI?
-----------------	-------------------

1. Armand (corrent pel menjador i escampant menjar pel damunt de tothom): "Això ha estat molt airós de part meva."
2. Ofèlia (descobrint que la seva habitació de l'hotel té la mida d'un armari): "Oh, ¡quina magnificència!"
3. Marià (contemplant el Gran Canyon del Colorado): "¡Fantàstic!"
4. Marià (quan perd el seu equip): "¡Oh, fantàstic!"

II. De vegades som irònics perquè, en dir una cosa sobre una alternativa, estem suggerint el contrari del que diem en relació amb una altra alternativa o amb totes les restants. Suposem que la Diana diu: "¡Caram, és molt llest en Quico! ¡Aquest any fins i tot ha aprovat una assignatura!" Fàcilment, en podem inferir: a) que no ha aprovat les altres; b) que en anys anteriors encara li va anar pitjor. La Diana pensa, doncs, que en Quico no és gaire llest. El que ella ha dit s'ha d'entendre, per tant, irònicament.

Digues si les observacions següents són iròniques (I) o no (NI):

I	NI	?
---	----	---

1. Gràcia: "¡Molt guapo és en Jan! ¿Com voleu que no sigui guapo algú amb aquesta dent tan preciosa?"
2. Guiu: ¡Renoï, m'agraden les síndries! ¡Més que els gelats!"

3. Telm: "Confio absolutament en aquest xicot,
¡mentre el pugui tenir vigilat!"
4. Minerva: "¡Quin dia tan preciós que hem tingut!
¡Ara ja fa cinc minuts que no plou gens!"

[Vegeu les entrades: "Ironia" d'aquest Manual; "Contraris" d'aquest Manual i de *Recerca Filosòfica*.]

9.1.6 EXERCICI: Ironia (p. 76,7)

Considera aquest poema:

Ei, ei! Bell caçador,
dispara el teu canó.
Pam! Ara l'animal,
mort, mut i ensarronat,
ja ha arribat al final.
Mai més no piularà,
ni s'arrossegarà,
mai més no saltarà,
ni fam ni set tindrà,
ni dormirà a la nit.
Oh! ¡Que divertit!
(Walter de la Mare)

1. ¿La persona que va escriure aquest poema pensa que matar animals és una bona cosa?
2. ¿L'escriptor pensa que matar animals és divertit?
3. Tenint en compte que l'última ratlla del poema fa: "¡Que divertit!", ¿no diries que l'escriptor està a favor de la cacera com a esport?
4. ¿És possible que l'escriptor vulgui dir el *contrari* del que acaba de dir?
5. ¿Què hi ha, en el poema, que pugui suggerir que, a l'escriptor, li desagrada molt que es cacin animals i que es matin?
6. El poema, fins que arriba a l'última ratlla, ¿et fa admirar el caçador?
7. El poema, fins que arriba a l'última ratlla, ¿et fa admirar l'animal?
8. El poema fa que et sentis joiós de la vitalitat de l'animal?
9. El poema fa que et preguntis sobre el desempar i indefensió en què es troba l'animal?
10. ¿El poema fa que et preguntis com pot ser que algú es diverteixi matant una criatura indefensa? ¿És aquest el significat de les paraules "¡Que divertit!"?

[Vegeu les entrades: "Ironia" d'aquest Manual; "Contraris" d'aquest Manual i de *Recerca Filosòfica*.]

9.1.7 EXERCICI: Oracions ambigües (p. 76,7)

¿Què signifiquen les oracions següents?

1. La mare de la Maria va donar galetes al seu gos.
 - (a) La mare de la Maria va donar unes galetes al gos de la Maria.
 - (b) La mare de la Maria va donar al gos (que pertanyia a la Maria) unes galetes.
 - (c) La mare de la Maria va donar al gos (que pertanyia a la mare de la Maria) unes galetes.

2. Quan es feien curses d'eugues, el Sr. Simó sempre en muntava una.
 - (a) Quan es feien curses d'eugues, el Sr. Simó sempre muntava una euga.
 - (b) Quan es feien curses d'eugues, el Sr. Simó sempre muntava (organitzava) una cursa.
3. "Tom -va dir el mestre-, pregunta a en Toni qui és que seu al costat de la finestra."
 - (a) "Tom, pregunta a en Toni, qui és la persona que està asseguda al costat de la finestra."
 - (b) "Tom, pregunta a en Toni, qui s'asseu (habitualment) al costat de la finestra."
4. La Joana estima la natura més que en Jaume.
 - (a) La Joana estima la natura més del que estima en Jaume.
 - (b) La Joana estima la natura més del que en Jaume estima la natura.
5. En Víctor volia menjar més salat.
 - (a) En Víctor volia que el menjar fos més salat. (És a dir, volia menjar coses més salades.)
 - (b) En Víctor volia continuar menjant coses salades. (És a dir, volia menjar més coses salades.)

[Vegeu l'entrada "Ambigüitat" en els Índexs Temàtics d'Exercicis d'aquest Manual i de *Recerca Filosòfica*.]

9.1.8 EXERCICI: Problemes de significat (p. 76,7)

I.

1. *L'assassinat del veí*, ¿és l'assassinat que té com a autor el veí (el que ha fet el veí) o bé és l'assassinat que té com a víctima el veí (el que s'ha fet del veí)?
2. *Mare lactant*, ¿és una mare que alleta o una mare que és alletada?
3. *Arma mortal*, ¿és una arma que mata o una arma que s'ha de morir?
4. *Maniquí de moda*, ¿és un maniquí que està de moda o un maniquí que passa moda?
5. *Operació policial*, ¿és una operació que fan els policies o una operació a la qual els policies se sotmeten?
6. *Advocat defensor*, ¿és un advocat que defensa o un advocat que es defensa?
7. *Saló literari*, ¿és una habitació plena de literatura o una reunió de literats?
8. *LLançador de pes*, ¿és un atleta que pesa molt o un atleta que llança pesos?
9. *Home important*, ¿és un home d'importància o un home que importa productes?
10. *Salutació cordial*, ¿és un cor que saluda o una salutació que es fa de cor?
11. *Lliçó magistral*, ¿és una lliçó molt ben feta o una lliçó donada pel mestre?

II. ¿Tens cap problema amb els significats de les expressions següents?

a. aigua mineral	g. sala d'estar
b. cacera de bruixes	h. focs artificials
c. molinet de cafè	i. escola maternal
d. llengua vulgar	j. maquinària electoral
e. llengües mortes	k. fàbrica de paper
f. parlar amb el nas	l. abella fustera

[Vegeu l'entrada "Ambigüitat" en els Índexs Temàtics d'Exercicis d'aquest Manual i de *Recerca Filosòfica*.]

9.1.9 EXERCICI: Fer (p. 75,12; 76:3,14,25)

Connecta les expressions de la columna de la dreta amb les de l'esquerra, que sempre contenen "fer".

1. En Nic sempre fa ganyotes a la Pimi.	a. tornen a ser amigues
2. Sempre que la Mireia i la Pimi es barallen, després fan les paus.	b. pinta i arregla
3. La mare de la Pimi està fent el dinar.	c. molesta
4. La mare de la Pimi es fa les ungles.	d. preparant
5. El pare de la Pimi diu: "No tenim gaires diners, ben just per anar fent."	e. paren
6. Cada matí la Pimi i la Mireia es fan el llit.	f. modelant
7. La Pimi està fent una escultura a la classe de plàstica.	g. passant, tirant
8. Dos i dos fan quatre.	h. donen
9. La Pimi no té ganes de fer campana.	i. adquirir
10. La Pimi diu: "No és gens fàcil de fer amics."	j. deixar d'anar a l'escola

[Vegeu l'entrada "Fer" en els Índexs Temàtics d'Exercicis d'aquest Manual i de *Recerca Filosòfica*.]

9.1.10 EXERCICI: Afalagar (p. 77,3-9)

El Dr. Vives diu a la Pimi: "Moltes criatures de dotze anys no es comporten tan bé com tu." Llavors la Pimi protesta perquè el metge es riu d'ella. Però, ¿es riu d'ella el Dr. Vives, o potser és irònic, o bé només mira d'*afalagar-la* per aconseguir que es porti bé?

Afalagar és alimentar o encoratjar una virtut, una passió, un defecte, una mania. Amb l'afalac es vol afectar agradablement algú, i es fa amb demostracions d'afecte o de reverència. L'afalac, doncs, va més enllà que la lloança. La lloança pot ser merescuda. Però, quan lloem algú per damunt dels seus mèrits, llavors l'estem afalagant.

Digues si els casos següents són casos d'afalac (A) o no (NA):

A NA ?

1. Dan: "Només et diré una cosa sobre Alaska: ¡és l'estat més extens de tots els Estats Units d'Amèrica!"

2. Lluís: "Anna, ¡has estat molt brillant descobrint que la paraula 'ortografia' té deu lletres! ¡Ningú més, de tota la classe, no ho hauria pogut fer!"
3. Nina: "Lau, has arriscat la teva vida per salvar aquella criatura de dins d'una casa en flames. ¡He de dir que ets un autèntic heroi!"
4. Mila: "Moli, no t'hi capfiquis, encara que tots et diguin que tens una veu xisclaire. Jo trobo que és molt musical i molt bonica."

9.1.11 PLA DE DISCUSSIÓ: Malaltia (p. 77,13-18)

1. ¿Totes les malalties comporten dolor?
2. ¿Totes les malalties s'encomanen?
3. Si una malaltia és dolorosa, ¿significa això que no s'encomana?
4. Si una malaltia s'encomana, ¿significa això que no és dolorosa?
5. ¿Saps dir quina diferència hi ha entre estar malalt i estar bo?
6. ¿Sap dir el teu metge la diferència que hi ha entre que tu estiguis malalt i que estiguis bo?
7. ¿És possible que tu pensessis que estaves malalt, però que el teu metge digués que estaves bo?
8. ¿És possible que tu pensessis que estaves bo, però que el teu metge digués que estaves malalt?
9. Si tu i el teu metge no esteu d'acord sobre la teva salut, ¿pot ser que t'equivoquis tu?
10. Si tu i el teu metge no esteu d'acord sobre la teva salut, ¿pot ser que s'equivoqui el teu metge?
11. ¿Dos metges diferents poden no estar d'acord sobre la teva salut?
12. ¿Poden dos metges estar d'acord sobre els símptomes que tens i, en canvi, discrepar sobre el significat dels símptomes?

[Vegeu les entrades "Dolor", "Síntoma" a l'Índex Temàtic d'Exercicis d'aquest Manual.]

Episodi 2 (pàgs. 77-80)

Petita manipulació d'una amiga

La Pimi està preocupada perquè no podrà explicar la seva història a la classe. El seu pare mira d'ajudar-la en aquest problema, tot suggerint que convidi els companys de classe a casa seva i que allà els expliqui la història. La Pimi demana a la Isabel que demani a la classe de reunir-se a la seva habitació. La Pimi no s'adona que molts dels de la classe trobaran que la petició no és raonable. Tampoc no s'adona que li fa un encàrrec molt difícil, a la Isabel. La Isabel, amb la sagacitat habitual, anticipa molt clarament les probables conseqüències, però la Pimi no es conforma amb la protesta de la Isabel. I passa a suplicar, ensibornar i manipular a fi d'aconseguir el que vol. Primer, recorda a la Isabel la seva amistat. Després, dramatitza tant com poc la seva situació, tot dient: "¿Qui sap? ¡Potser m'estic morint!" Prediu, tristament, la pena que sentirien tots si ella no

tornés mai més a l'escola. La Pimi reconeix que, si la Isabel no hi hagués estat d'acord, hauria pogut combinar tots els arguments i li hauria preguntat "com podia ser capaç de negar-se a fer un petit favor a una amiga moribunda".

Mitjans i fins

Aquí hi ha una colla de temes. ¿Quan és que una petició esdevé no raonable? ¿Què és un amic? ¿Pot ser correcte manipular un amic? ¿Què és una promesa? (La Isabel li diu amb fermesa que no li pot prometre res.) Molts d'aquests temes apareixen perquè la Pimi persegueix un objectiu determinat i no és gaire escrupolosa quant als mitjans per aconseguir l'objectiu. Tot l'episodi planteja qüestions sobre la relació entre fins i mitjans. ¿És correcte perseguir un fi sense tenir en compte els mitjans que s'usen o bé les conseqüències o els resultats que s'obtenen? ¿És correcte usar els amics per aconseguir els teus propis objectius?

Prometre

Quan els nens van a casa seva, la Pimi queda desil·lusionada perquè només són quatre, però s'aguanta les ganes de plorar. Els explica la seva història i ells li prometen d'explicar-la als altres. Torna a aparèixer el tema de la *promesa*.

Llavors la Pimi ens recorda que ella no ha promès mai que explicaria la història al lector. Sembla que no s'adona que a vegades fas una cosa tant si l'has promès com si no. D'altra banda, podem inferir del que ella diu que, si ho hagués promès, se sentiria obligada a explicar-nos-la.

Ara ens podria ajudar l'observació que la Isabel ha fet sobre aquest tema a 79,1-2. Ha dit: "Ho intentaré. ¡Però no et puc prometre res!" Amb altres paraules: faré tot el que pugui. Obviament, la Pimi creu que només la promesa compromet a fer un favor a un amic.

Observa que, al final de l'episodi, els amics no li diuen: "Prepararem un secret. I, quan tornis, potser t'hi deixarem participar i potser no". El que li diuen és: "Quan tornis a l'escola, prepara't per tenir una *gran* sorpresa." A diferència de la Pimi, ells saben fins on han d'arribar les gracies innecessàries.

9.2.1 PLA DE DISCUSSIÓ: Simular (p. 78,23 - 79,5)

La Pimi diu que potser s'està morint i pressuposa que els amics no tenen cap dret de refusar la seva petició.

1. ¿Pretén la Pimi enganyar la Isabel pel que fa a la gravetat de la seva malaltia?
2. ¿Alguna vegada és correcte enganyar un amic?
3. ¿Seríem més exactes si diguéssim que la Pimi mira de fer veure que està molt malalta?
4. ¿Simular és el mateix que fer creure?
5. ¿Simular és el mateix que actuar?
6. ¿Simular és el mateix que mentir?
7. Si no ets un rei, però et penses que ho ets i actues com a tal, ¿estàs simulant que ets un rei?
8. Si ets un rei i ho saps, però actues com si no ho fossis, ¿estàs simulant?
9. ¿Simulen els animals? (Per exemple, ¿juguen mai a "fer el mort"?)
10. Imagina't que simules molt sovint. ¿Podries simular que *deixes* de simular?

[Vegeu l'entrada "Fingir" a l'Índex Temàtic d'Exercicis d'aquest Manual.]

9.2.2 EXERCICI: Fins i mitjans (p. 79,3-5)

Els *fins* són metes o objectius, coses vers les quals aspirem. Els *mitjans* són les coses o els mètodes que usem per aconseguir els nostres fins.

Per exemple: per arribar a l'escola, molts nens agafen l'autobús. El bus és un *mitjà* de transport; arribar a l'escola és l'objectiu o el *fi*. Els nens van a l'escola per adquirir educació. Així, adquirir educació és el *fi*, i assistir a classe és el *mitjà*.

En els casos següents, ¿pots distingir entre fins (F) i mitjans (M)? ¿Hi ha coses que puguin ser alhora un mitjà i un fi?

F M ?

1. Alcalde 1r.: "¿Com podem millorar el transport entre les nostres dues poblacions?"
Alcalde 2n.: "Construïm un pont sobre el riu."
2. Joan: "Quan fas solitaris, ¿fas trampa?"
Núria: "¡I tant! ¡El que jo vull és guanyar!"
3. Llorenç: "¿Què en faràs, d'aquests vint duros?"
Glòria: "¡M'agraden molt els xiclets!"
4. Eduard: "¿Per què treballes tant?"
Lali: "Vull guanyar molts diners."
Eduard: ¿Per què vols guanyar molts diners?"
Lali: "Em vull comprar un pis nou."
5. Eduard: "¿Per què treballes tant?"
Màrius: "Vull guanyar molts diners."
Eduard: "¿Per què vols guanyar molts diners? ¿Per comprar-te un pis nou?"
Màrius: "No. Sóc un avar."
6. Gala: "¿On vas amb aquesta clau anglesa?"
Vadó: "A arreglar les canonades del soterrani."
7. Aprenent de lladre: "¿Aquest serà el robatori perfecte?"
Mestre de lladres: "Sí, si portem guants i no deixem empremtes."
8. Miki: "Explica'm un conte i me n'aniré a dormir de seguida."
El que fa de cangur: "¿De debò vols anar a dormir? ¿Per què no t'estàs aquí amb mi i mires la tele?"

[Vegeu l'exercici 17.3 de *Recerca Filosòfica*.]

9.2.3 PLA DE DISCUSSIÓ: No fer una cosa que vols fer (p. 79,17-18)

La Pimi diu que no va plorar, tot i que tenia ganes de fer-ho. Sembla una mica estrany això. Normalment, no podem fer certes coses perquè *els altres* no ens les deixen fer. En canvi, aquí tenim un cas en què la Pimi vol fer una cosa però no la fa, tot i que ningú no l'hi impedeix.

Respon les preguntes següents i, si pots, dóna raons:

I. ¿Poden les persones

1. plorar sempre que volen?
2. riure sempre que volen?
3. tenir mal de cap sempre que volen?
4. respirar sempre que volen?
5. dormir sempre que volen?

II. ¿Poden les persones *negar-se* a fer les coses següents?

1. menjar
2. digerir el que han menjat
3. viure
4. morir
5. odiar
6. estimar

[Vegeu les entrades: "Voler" d'aquest Manual; "Voluntari / obligatori" d'aquest Manual i de *Recerca Filosòfica*.]

9.2.4 EXERCICI: Incomplir una promesa (p. 79,25)

Imaginem-nos que la Pimi diu: "Vaig prometre a la Isabel que diumenge aniria amb ella al cine. Però, diumenge, sense cap raó especial, vaig incomplir la promesa."

¿Aquest cas d'incompliment d'una promesa s'assembla a alguns dels casos següents?

1. Sònia: "El meu amic Bru em va preguntar si 15 per 3 feien 45, i jo li vaig dir: 'Doncs, sí i no'."
2. Jonàs: "La Trini i jo vam anar al cine amb uns quants amics. Ella es va passar l'estona repartint-nos cacauets a tots. I és curiós, perquè, a la pel·lícula, els membres de la banda es passaven l'estona repartint cacauets a tothom."
3. Grau: "Tinc molts dubtes sobre les coses. Si algú em fa una pregunta, primer contesto 'Sí', i un instant després dic 'Vull dir que no'."
4. Rita: "És clar que et vaig demanar diners. Però mai no vaig prometre que te'ls tornaria, ¿oi que no?"
5. Glòria: "És cert que no sempre faig el que dic que faré, però em dic interiorment: ¡Mai no incompliré una promesa!"

[Vegeu l'entrada "Prometre" a l'Índex Temàtic d'Exercicis d'aquest Manual.]

9.2.5 EXERCICI: ¿Què és una promesa? (p. 80,1-2)

¿En quins casos es fa una promesa (P) i en quins no (NP)?

P NP ?

1. Artur: "Promet-me que sempre m'estimaràs."
Gertrudis: "Ho faré."
2. Oriol: "¿Sempre sortirà el sol?"
Olga: "Sí, sempre sortirà, t'ho prometo."

3. Barba-rossa: "¿M'estimaràs sempre?"
Esposa: "Tot el temps que visqui, t'ho prometo."
4. Carlota: "¿Faràs el favor d'estar-te quieta?"
Esther: "Miro d'estar tan quieta com una rata."
5. Sra. Picó: "Nens, ¿heu tret la pols tal com us vaig dir que ho féssiu?"
Nens: "No, hem fet una passadeta, i hem promès de tornar-hi."
6. Tià: "Vas prometre que em tornaries els diners que et vaig deixar, i una promesa és una promesa."
Lluc: "No ho vaig pas prometre. Vaig predir que t'ho tornaria, i em vaig equivocar."
7. Alí Babà: "¿Em deixaràs venir amb tu en el proper viatge que facis?"
Simbad: "Si et portes bé."
8. Pretendent: "¿Quan em diràs si et casaràs amb mi?"
Noia: "Demà."
9. Ballarina: "Promet-me el que vulguis, però dóna'm una ampolla de perfum car."
Soldat de Llauna: "Heus aquí el perfum. Prometo que demà et portaré la lluna."
10. Aladí: "¿T'agradaria que em casés amb la teva filla?"
Soldà: "¿És una amenaça o una promesa?"

[Vegeu l'entrada "Prometre" a l'Índex Temàtic d'Exercicis d'aquest Manual.]

9.2.6 EXERCICI: Anàlisi de problemes de raonament (p. 80,13-14)

1.

Joan (a l'autobús): "Per favor, senyor, ¿pot veure quina hora marca aquell rellotge del carrer?"

Senyor: "Marca dos quarts de deu."

Joan (uns minuts després): "Senyor, ¿què marca aquell rellotge d'allà?"

Senyor: "Un quart de deu."

Joan: "¿Conductor, deixi'm baixar! ¿M'he equivocat de direcció!"

¿És possible que el segon rellotge marqués un temps anterior al del primer rellotge? ¿És possible que en Joan barregés espai i temps quan va pensar que s'havia equivocat de direcció?

2.
Marcià (després de veure un piano per primera vegada): "¡No somriguis d'aquesta manera!"

¿Diries que el Marcià pensa analògicament, però no gaire bé?

3.
Jep: "Senyor, doni'ns cinc duros i el meu germà petit li imitarà un ocell."
Senyora: "¿De debò? ¿Refilarà com un ocell?"
Jep: "No, però es menjarà un cuc."

¿Hi ha diverses maneres d'imitar un ocell? ¿La manera *habitual* és una de les maneres?

4.
Jordi: "Doctor, estic segur que tinc crudosi, i això sempre és fatal."
Doctor: "¡No diguis disbarats! Si en tinguessis, no ho sabries. No tindries ni la més lleu molèstia."
Jordi: "Però, doctor, ¡aquests són precisament els meus símptomes!"

¿La manca de dolor pot ser símptoma d'una malaltia?
¿Hi ha altres símptomes que potser el metge coneix i que en Jordi no coneix?

5.
Gina: "No sé on són les meves ulleres."
Lis: "Estic segura que les trobaràs."
Gina: "Oh, és clar, i quan les hagi trobat, les podré buscar molt millor."

¿Hi ha aquí una confusió entre causa i efecte? Un efecte (com "trobar"), ¿pot precedir mai la causa (com "buscar")?

[Vegeu l'entrada "Raonaments" en els Índexs Temàtics d'Exercicis d'aquest Manual i de *Recerca Filosòfica*.]

[SUGGERIMENTS I ORIENTACIONS

9.1.7:

4: Observi's que la versió b) sembla una mica forçada. Normalment, en lloc seu es diria: "La Joana estima la natura més del que l'estima en Jaume". Amb això, però, estariem introduint una altra ambigüitat que ara ens convé evitar. I és que aquest "l'estima" tant es podria referir a "la natura" com a "la Joana".

9.2.1:

Pot ser interessant repassar el que s'ha dit en els "Suggeriments i orientacions" de 8.1.3.

9.2.3:

No us deixeu desorientar ni endur per expressions populars com ara "Voler és poder". Ni és veritat que sempre es pot fer tot el que es vol, ni ho és tampoc que sempre es vol tot el que es pot fer.

(Si l'expressió mencionada és tan popular serà perquè el seu sentit va per un altre camí: el que ens diu és que el voler pot fer arribar el poder molt més enllà del que arribaria pel seu compte; és a dir, que quan una cosa es vol, és molt més fàcil de fer o d'aconseguir, entre altres raons perquè s'hi posa més interès, més esforç i fins i tot més enginy. I el que això revela –però no cal entrar-hi aquí– és que el voler no és ben independent del saber o del conèixer, ja que els pot empènyer i, fins i tot, fomentar.)]

AUTOAVALUACIÓ DEL MESTRE

1. ¿Últimament, demano més sovint ajut als alumnes?
2. ¿Considero que els alumnes són més espavilats del que em pensava fa quatre mesos?
3. ¿Trobo que les idees dels alumnes provoquen que pensi coses que no havia pensat mai abans?
4. ¿He après alguna cosa de la discussió dels alumnes sobre el que hi ha implicat en l'incompliment d'una promesa?
5. ¿Els alumnes expressen ara les idees d'altres maneres: a través de l'art, la dansa, el teatre, el cant?
6. ¿Són més aptes els alumnes per ajudar-se mútuament a expressar amb més claredat les pròpies idees?
7. ¿Els alumnes són més considerats els uns amb els altres?
8. ¿Em veuen els alumnes com a algú que també investiga cada dia sobre moltes coses?
9. ¿Toleren els alumnes la diversitat d'opinions sobre els temes?
10. ¿Els alumnes manifesten tenir respecte pel que és un *mètode* d'investigació?

DIÀLEG A CLASSE

Data:

Tema:

**¿QUE HAN ACONSEGUIT ELS ALUMNES AMB AQUEST
CAPÍTOL?:**

Habilitats específiques que s'han ensenyat:

Habilitats específiques que s'han reforçat:

Habilitats específiques que s'han de treballar en el futur:

EXERCICIS D'AQUEST CAPÍTOL QUE HAN ANAT BÉ:

Per què han anat bé:

AVALUACIÓ DELS ALUMNES

Alumnes que, durant els exercicis, moltes vegades han dirigit les respostes cap a mi:

Alumnes que, durant els exercicis, moltes vegades han dirigit les observacions cap a altres alumnes:

Alumnes que, durant les discussions, acostumen a raonar les seves opinions:

Alumnes que han estat molt silenciosos durant les discussions a classe:

Alumnes que no raonen les opinions que expressen:

Alumnes que convé que s'esforcin a dirigir els comentaris cap als altres alumnes més que no pas cap a mi:

Alumnes que convé que s'esforcin a treure inferències correctes a les discussions de classe:

Alumnes que potser cohibeixen els companys, de manera que aquests no parlen durant les discussions a classe:

Alumnes que necessiten l'encoratjament del mestre per treballar més les idees, especialment en el sentit de veure què se'n segueix, d'allò que diuen:

Alumnes que necessiten un ajut suplementari en alguna de les habilitats de pensament tractades en aquest capítol:

CANVIS QUE FARIA LA PROPERA VEGADA QUE FES AQUEST CAPITOL:

Exercicis paral·lels que usaria:

Altres fonts que tenen relació amb temes d'aquest capítol:

Temes d'aquest capítol que s'encavalquen amb temes que apareixen en altres matèries que ensenyem:

Literatura infantil:

* Històries

* Representacions

Pel·lícules:

Obres i projectes d'art:

Composicions i projectes musicals:

Exercicis de dansa:

Altres:

CAPÍTOL DEU

Episodi 1 (pàgs. 81-86)

Crear i interpretar

La Pimi explica la seva història a quatre persones. Quan torna a l'escola, troba que han explicat la seva història a altres. Ara ella sentirà les versions finals produïdes per les quatre últimes persones que l'han sentit. Una cosa resulta immediatament evident: cap dels que ara explicaran la història no se l'han inventat. S'ha de distingir, doncs, entre les persones que, com la Pimi, inventen les històries que expliquen i les persones que només són "narradors d'històries".

Els teus alumnes potser ja s'han adonat que, entre els adults, es fan distincions semblants en el món de l'art. Alguns individus creen obres que ells mateixos realitzen, mentre que n'hi ha que són realitzadors d'obres creades per altres. Per exemple, molts cantants actuals creen i interpreten la seva pròpia música. Alguns escriptors creen obres per al teatre i després també participen en la representació. Alguns poetes llegeixen en públic les seves pròpies obres. Ara bé, el que és més comú és distingir entre els anomenats "artistes creatius", que no interpreten, i els "artistes intèrprets", que no escriuen el que interpreten.

Versions

La separació entre el creador i l'intèrpret ha fet possible una variació molt més gran d'estils de representació. Només hi ha una obra anomenada *Hamlet*, però hi ha hagut centenars d'interpretacions diferents de l'obra. El mateix val per la història de la Pimi. Si ella mateixa hagués explicat la història a la classe, només n'hi hauria hagut una versió. Ara, en canvi, n'hi ha moltes versions concurrents, i les possibles relacions entre aquestes, i d'aquestes amb l'original, ofereixen una panoràmica fascinant.

Interpretació com a diàleg

Els companys de classe de la Pimi organitzen la narració en forma de diàleg. Podien haver tingut un narrador, però trien, en canvi, la figura d'un ajudant que fa preguntes. Aquí es veu que la metodologia que el Sr. Moliner ha fet servir durant el curs —quan ha discutit totes les idees que es plantejaven a classe— ha estat internalitzada pels nens mateixos, que l'han incorporat al seu *propri* plantejament.

Unificar les representacions

També necessiten una composició musical i una escenificació. Segurament que la Pimi no va pas escenificar la seva història quan la va explicar a casa seva, però els companys de classe decideixen que les històries s'escenifiquin. I encara més: troben que hi ha d'haver entre elles un fil unificador, que va més enllà, per tant, del mer fet de tenir quatre versions de la mateixa història original. I estableixen que hi hagi un director únic, que supervisi les quatre escenificacions. Quan la Pimi ho sap, aplaudeix i diu que serà com una obra en quatre actes.

Capgirament de perspectiva

Adonem-nos que la classe és a l'escenari. Només la Pimi i el Sr. Moliner fan de públic. Això sol ja proporciona un interessant capgirament de perspectiva.

¿És sincera amb si mateixa la Pimi?

Observem també que hi ha un moment en què la Pimi parla amb si mateixa.

Pots preguntar als teus alumnes si la Pimi és més sincera quan parla amb si mateixa o quan parla amb els altres.

Titelles

La Isabel diu a la Pimi que hi haurà una representació de titelles. Pots plantejar qüestions com ara: ¿Són els titelles models de persones en la vida real? Els actors a l'escenari, ¿són analogies de persones en la vida real?

¿Hi ha un enfocament preferent per interpretar aquestes històries?

Els nens presenten escenificacions de les quatre versions de la història de la Pimi, i és a aquest nivell d'escenificació com les quatre versions s'haurien de tractar a classe. Alguns lectors poden sentir-se temptats d'interpretar aquestes quatre versions de la història com si fossin mites sobre la creació. Quant a això, estaria bé de recordar que la Pimi mateixa ja ha proporcionat, a 30,26 - 31,2, dues pistes molt importants per entendre aquestes històries. Ens ha dit que la història "m'ha fet plantejar la diferència entre els animals que pensen i els animals que no pensen. I m'ha fet plantejar com s'inicia el pensar, o d'on prové." A més, voler interpretar aquestes històries com a mites de creació, no solament s'aparta de les pistes que la Pimi mateixa ha proporcionat, sinó que sembla que s'aparta també dels temes que travessen tot el *Pimi*. Perquè *Pimi* reflexiona constantment sobre coses com aquestes: què són les ments, què són les persones, què són les relacions i què són les analogies. El problema de la creació del món rarament es troba en el primer pla d'alguna discussió. Això no vol dir que sigui il·legítim de veure aquestes històries com a anàlogues als mites de creació. Des d'un punt de vista pedagògic, però, seria recomanable que s'evités confrontar aquestes històries amb les interpretacions existents sobre aquest tema. Al mateix temps, aquestes històries ofereixen als nens l'oportunitat de discutir alguns temes filosòfics importants: ment, identitat i relacions.

Planificar la producció

Pot ser útil que facis encàrrecs concrets als alumnes amb certa anticipació, i que els encoratgis a dissenyar i preveure els accessoris, els gestos, l'escenografia, la música, la il·luminació, el muntatge escènic, és a dir, qualsevol cosa que pugui conduir a millorar l'efecte teatral i la credibilitat de les representacions.

Els teus alumnes o bé poden representar els papers ells mateixos, o bé poden construir titelles i fer una representació amb titelles. (Podrien construir un teatret de titelles i repartir-se les intervencions parlades.) Els nens a qui corresponguin els papers de Claca i Didó podrien investigar una mica abans de la representació i podrien demanar l'ajut

d'alguns companys de classe per preparar un model de màquina que separés la nata de la llet descremada. Després, podrien aprofitar l'obra per presentar el model a tota la classe per explicar com funciona. Després de les quatre representacions, tu t'hauries de mantenir en un segon terme. Un o dos alumnes podrien ser seleccionats per fer d'alumnes-mestres en cada una de les històries i, per tant, dirigirien la discussió després de cada acte. Cada alumne-mestre podria tenir un ajudant que suggerís preguntes complementàries al grup per mantenir viva la discussió. Els alumnes-mestres i els ajudants podrien adaptar i reconvertir en preguntes algunes de les idees i dels temes següents:

Temes que es poden tenir en compte en el Primer Acte

La història d'en Claca i en Didó

1. ¿Quin és el significat de l'expressió "Fa molt, molt de temps"? ¿És una manera d'indicar a l'audiència que es comença una història de ficció? ¿Has sentit mai una història verdadera que comenci "Fa molt, molt de temps"?
2. ¿En què s'assemblen un cicló i un huracà? ¿En què no s'assemblen?
3. ¿En què s'assemblen la versió cinematogràfica i la versió literària de "El màgic d'Oz"? ¿En què no s'assemblen?
4. ¿En quin sentit la Judy Garland era com la Dorothy, i en quins aspectes era diferent d'ella?
5. Quan veus la versió cinematogràfica de "El màgic d'Oz", ¿fingeixes que és veritat?
6. La Judy Garland, per poder fer el paper de Dorothy, ¿va haver de fingir que era la Dorothy?
7. ¿Els animals fingeixen de vegades que són allò que no són?
8. Si una cosa forma part d'una posada en escena, ¿està representant un paper aquella cosa?
9. ¿En quin sentit era usada com una analogia la màquina que separava la nata de la llet descremada?
10. ¿Algú es pot imaginar què passaria si se separessin les ments dels cossos?
11. ¿Algú es pot imaginar com seria una ment, encara que no estigués separada d'un cos?
12. ¿Són imaginables les ments?
13. ¿Podrien els cossos buscar les ments, si ells no tinguessin ments que els ajudessin a buscar?
14. ¿Podrien les ments buscar els cossos, si elles no tinguessin cossos que busquessin?
15. ¿Estàs segur que la ment que tens és realment teva?
16. ¿Com ho podries saber si no ho fos?
17. La pregunta anterior, ¿no et recorda allò de la Pimi, al començament del llibre, quan es preguntava si la seva ment pertanyia o no al seu cos?
18. "Recordar", ¿significa potser que es torna a donar corda al mecanisme de la teva ment?
19. ¿És probable que en Didó trobi la seva ment a sota el llit o a la banyera?
20. Si fos a la banyera, ¿què hi estaria fent? ¿S'estaria banyant?
21. ¿Hi ha algun lloc on sigui més probable de trobar-hi una ment?
22. ¿És possible que la seva ment no estigui en cap lloc en concret?
23. ¿Té raó en Claca quan diu que a l'Oficina de Persones Desaparegudes només es busquen persones, i no cossos i ments?
24. ¿Què és una persona?

10.1.1 EXERCICI: Llanterna (p. 81,9-10)

Cada jugador necessita: un full de paper, una ploma o un llapis, i una carpeta, o similar, que faci de tauleta per poder escriure.

El grup necessita: una llanterna i una habitació a les fosques on els jugadors puguin seure a terra, en cercle.

Que tots seguïn en cercle. Poseu la llanterna al mig del cercle.

Que cada jugador intenti formular, mentalment, una biografia amb una sola oració. ("¿Què? ¿La història de tota la meua vida en una sola oració?" "Sí, la història de la teua vida resumida en una sola oració.")

Quan estiguis a punt per escriure, digues en veu alta: "¡Llanterna!" Així demanes torn per usar la llanterna. El teu veí te la pot aguantar, mentre tu escrius la oració.

Al final, recollis totes les oracions i escriu-les com un poema fet en grup. Serà un resum de la vida de la classe.

[Vegeu les entrades "Oracions", "Històries" a l'Índex Temàtic d'Exercicis d'aquest Manual.]

10.1.2 EXERCICI: La història d'un ou (p. 81,9-10)

1. Que cada membre de la classe porti a classe un ou dur. (Potser hi haurà algun cas en què alguns membres de la classe vulguin portar prous ous per repartir entre tots.)
2. Passeu uns minuts pintant cadascú el seu ou. (Tant es pot pintar simplement una cara, com es pot dibuixar un cinturó al mig de l'ou, i llavors pintar una persona sencera.)
3. Ara cadascú explica, en veu ben baixa –com qui diu, "a cau d'orella"– una història a l'ou que ha pintat. (La història podria ser la història del futur de l'ou.)
4. I ara, que cadascú faci el paper de l'ou: per tant, que cadascú s'expliqui, a si mateix, la història de l'ou, però que ho faci de la manera que li sembla que l'ou la voldria explicar.
5. ¿Què faràs ara? ¿Et menjaràs l'ou? ¿El donaràs a un amic? ¿O bé el tornaràs a casa?

[Vegeu l'entrada "Històries" a l'Índex Temàtic d'Exercicis d'aquest Manual.]

10.1.3 EXERCICI: Exercici escrit per fer a casa (p. 81,9-10)

Cada membre de la classe disposa d'un grup diferent de paraules, i les ha d'ajuntar, de manera que acabi formant una petita història.

Ara bé, el grup de paraules, no se'l tria cadascú, sinó que li ve donat per la classe. La manera més fàcil de fer-ho seria aquesta: cada membre de la classe agafa tants trossos de paper com membres té la classe. A cada tros de paper, hi escriu una sola paraula. I ara, cadascun reparteix els seus trossos de paper entre tots els altres membres de la classe.

[Vegeu les entrades "Paraules", "Històries" a l'Índex Temàtic d'Exercicis d'aquest Manual.]

10.1.4 EXERCICI: Criticar analogies i símls (p. 82,9)

Hi ha analogies i símls que funcionen millor que altres. Els que funcionen semblen més apropiats, més adients, que els que no ho fan. Repassa els casos següents, i digues quins et sembla que no funcionen, i per què.

I. SIMILS

1. Un titella és com una persona.
2. Una persona és com un titella.
3. Un dipòsit d'aigua és com un timbal.
4. Un timbal és com un dipòsit d'aigua.
5. Una harmònica és com un orgue.

II. ANALOGIES

1. Un escriptor és als personatges de la seva història com un titellaire és als seus titelles.
2. Tocar l'harmònica és com tocar l'orgue.
3. Explicar una història és com escriure una història.
4. Tal com un acte és part d'una obra de teatre, així un escenari és part d'una sala d'actes.
5. Tal com un escenari és part d'una sala d'actes, així un acte és part d'una obra de teatre.
6. Una mà és a un timbal com una boca és a una harmònica.
7. Un escriptor és a un narrador d'històries com un narrador d'històries és a un actor.

[Vegeu les entrades "Síml", "Analogia" a l'Índex Temàtic d'Exercicis d'aquest Manual.]

10.1.5 EXERCICI: Temes per a històries(p. 83,5-6)

Com ja saps, moltes obres d'art (històries, poemes, obres de teatre, etc.) tenen títols com ara *El Submarí Groc*, *La Petita Princesa*, *La Catedral Submergida*, *El Continent Perdut*, que consten d'un nom i d'un modificador. El nom ens diu a quina cosa es refereix la història; el modificador ens diu quin tipus de cosa és. Tots dos junts anuncien el tema.

Les dues columnes següents contenen modificadors i noms. Tria'n dos que et sembli que serien un bon tema (i un bon títol) per a una història. Com en els exemples anteriors, comença amb "El/la....."

grinyolador
vertiginós
somrient
ràpid
trist
viu
elèctric
espantat
decadent

banyera
aiguamoll
cullera
mandonguilla
ogre
golfes
embolic
filla
bruixa

brillant
químic
agre
feliç
potinejat
sincer
divisible
esmicolat
constant
orgullós
covard
aigualit
mort
serè
fastigós
soluble

plàtan
monopati
campanar
test
caixa registradora
malson
veler
llançador
engruna
púding
vestit de bany
ulleres
mirada
tacte
sabor
melic

¿I si ara escrivissis una història breu a partir del tema que has triat?

[Vegeu les entrades "Noms", "Històries" a l'Índex Temàtic d'Exercicis d'aquest Manual.]

10.1.6 PLA DE DISCUSSIÓ: Pallassos (p. 83,12)

1. ¿Hi ha persones que no són pallassos, però que actuen com si en fossin?
2. ¿Què vol dir que algú "fa pallassades"? ¿"Fan pallassades" els pallassos?
3. ¿Què vol dir "Només és un pallasso"? ¿No són importants els pallassos?
4. ¿Els pallassos fan que la gent rigui i es diverteixi?
5. ¿Els pallassos riuen i es diverteixen?
6. ¿És possible de divertir-se sense riure?
7. ¿És possible de riure sense divertir-se?
8. Quan els pallassos ens fan riure, ¿significa que *ells* són feliços?
9. Quan els pallassos es pinten la cara per semblar que estan tristos, ¿significa que en realitat estan contents?
10. Si penses que els pallassos sempre fan entremaliadures, ¿et sembla que són entremaliadures reals o només fingides?

[Vegeu l'entrada "Màgia" a l'Índex Temàtic d'Exercicis d'aquest Manual.]

10.1.7 EXERCICI: Versions (p. 84,8)

L. Frank Baum va escriure el llibre *El màgic d'Oz*. Després hi va haver una versió cinematogràfica del llibre. Després encara es va fer una comèdia musical que era una versió de la pel·lícula.

La Pimi va inventar una història. I els membres de la seva classe van representar quatre versions diferents d'aquesta història.

¿No podrien fer també una versió musical de les obres que van representar? ¿I, a partir d'una d'aquestes cançons, no podria algú compondre una peça orquestral? ¿I no podria algú escriure un poema sobre la música orquestral? ¿I no podria algú musicalitzar aquest poema? ¿I no podria algú fer un ballet a partir d'aquesta música?

Es pot decidir qui començarà aquest exercici a base de la data de naixement. Comença el que hagi nascut més a prop del 31 de desembre. Aquesta persona explica el que ha

creat. (No cal que ho hagi fet realment. Però s'ho ha d'inventar, i ha de donar detalls de com podria ser de debò.)

El següent –sempre segons el calendari– explica de quina manera ha produït una nova versió –en una forma artística diferent– d'allò que el primer ha creat.

El tercer fa el mateix amb la versió donada pel segon. I així ho van fent tots els membres de la classe.

[Vegeu l'entrada "Històries" a l'Índex Temàtic d'Exercicis d'aquest Manual.]

10.1.8 PLA DE DISCUSSIÓ: Analitzar una analogia (p. 84,11-25)

En Claca i en Didó s'imaginen que l'huracà va separar les ments dels cossos de la mateixa manera com la màquina de la vaqueria separa la nata de la llet descremada. Considerem aquesta analogia.

1. ¿La llet pesa més que la nata o la nata pesa més que la llet?
2. ¿La ment és més lleugera que el cos?
3. Com que la nata puja cap a dalt, ¿es pot concloure que la ment ha de pujar "cap a dalt"?
4. ¿La ment té pes?
5. ¿La ment és "a l'interior" del cos?
6. ¿És possible que el cos estigui "a l'interior" de la ment?
7. ¿Està en l'espai el teu cos?
8. ¿Està en el temps el teu cos?
9. ¿Podria el teu cos estar en la teva ment de la mateixa manera com ell està en l'espai i en el temps?
10. ¿És bona o dolenta l'analogia d'en Claca? ¿Per què?

[Vegeu l'entrada "Analogia" a l'Índex Temàtic d'Exercicis d'aquest Manual.]

10.1.9 PLA DE DISCUSSIÓ: Ments i cossos (p. 84,25-28)

Imagina't que hi va haver un huracà i que els cossos i les ments de tothom van quedar separats. Després de l'huracà, els cossos i les ments van començar a buscar-se els uns als altres:

1. ¿Els cossos prims trobarien ments primes, i els cossos grassos, ments grasses? ¿Per què sí o per què no?
2. ¿Els ulls del cos *veurién* la seva ment i la ment *pensaria* que aquest ha de ser el seu cos? ¿Per què sí o per què no?
3. Si una ment i un cos s'ajuntessin erròniament, ¿se t'acut com podrien adonar-se'n cadascun d'ells?

[Vegeu l'entrada "Ment" en els Índexs Temàtics d'Exercicis d'aquest Manual i de *Recerca Filosòfica*.]

10.1.10 PLA DE DISCUSSIÓ: Ments i cossos (p. 84,25-28)

1. ¿Pots veure el teu cos sencer, o només en veus una part?
2. ¿Et pots veure l'esquena (sense usar un mirall)?

3. ¿Es poden veure a si mateixos els teus ulls?
4. ¿Com és que l'ull gairebé ho pot veure tot, llevat de si mateix?
5. ¿Pot saber-ho gairebé tot la teva ment?
6. ¿Es pot conèixer a si mateixa la teva ment?
7. ¿Es pot establir una analogia entre l'ull que procura veure's a si mateix i la ment que procura conèixer-se a si mateixa?
8. El que anomenes "la teva ment", ¿és una sèrie de sons que "sents" –però no amb les oïdes– i d'imatges que "veus" –però no amb els ulls?
9. ¿És veritat que, a vegades, els sons i les imatges "en la teva ment" són com coses en el món, però que altres vegades, en canvi, no hi ha cap semblança entre ells?
10. Imagina't que un cinema pogués parlar i que et digués que ell té una *ment*, perquè conté *sons* i *imatges*. ¿Estaries d'acord o en desacord amb ell? ¿Per què?

[Vegeu l'entrada "Ment" en els Índexs Temàtics d'Exercicis d'aquest Manual i de *Recerca Filosòfica*.]

10.1.11 EXERCICI: Ments (p. 85,15-16)

La columna de la dreta conté una colla d'opinions sobre el que és la ment. La de l'esquerra conté un colla d'expressions en relació amb la ment. ¿Pots connectar les expressions de l'esquerra amb les opinions de la dreta?

1.
Diana: "Jo actuo amb el meu cos.
I penso amb la meva ment."	a.
La ment és simplement el cervell.
2.
Blai: "La ment és matèria. És la substància que hi ha en el teu cap que et fa pensar."	b.
La ment és una substància invisible.
3.
Teresa: "'Ment' només és uha paraula que es refereix al fet que parlem amb nosaltres mateixos."	c.
La ment és una dimensió on ocorren pensaments, tal com espai i temps són dimensions on ocorren esdeveniments.
4.
Roc: "La meva ment és la meva personalitat."	d.
La ment és la classe dels actes mentals d'una persona, com ara creure, negar, etc.
5.
Grau: "La ment no es pot veure ni tocar. La matèria es pot crear i destruir; la ment, no."	e.
La ment és la classe de les idees de les persones.
6.
Llúcia: "La paraula 'mamífer' és el nom d'una classe de criatures. La paraula 'ment' és el nom d'una classe de pensaments."	f.
Això de la ment no existeix.

7.

Lau: "Un paràgraf és una ordenació de paraules i, semblantment, una ment és una ordenació d'idees."

g.

Cap de les opinions anteriors.

[Vegeu l'entrada "Ment" en els Índexs Temàtics d'Exercicis d'aquest Manual i de *Recerca Filosòfica*.]

10.1.12 PLA DE DISCUSSIÓ: Ments i cossos (p. 85,21-24)

A.

1. ¿Series capaç de caminar si no tinguessis cos? ¿I si tinguessis cos, però no tinguessis ment?
2. ¿Series capaç de parlar si no tinguessis cos? ¿I si tinguessis cos, però no tinguessis ment?
3. ¿Series capaç de sentir el fred de l'hivern si no tinguessis cos? ¿I si tinguessis cos, però no tinguessis ment?
4. ¿Series capaç de comptar si no tinguessis cos? ¿I si tinguessis cos, però no tinguessis ment?
5. ¿Series capaç de llegir en privat si no tinguessis cos? ¿I si tinguessis cos, però no tinguessis ment?
6. ¿Series capaç de fer saber als altres que eres allà si no tinguessis cos? ¿I si tinguessis cos, però no tinguessis ment?
7. ¿Sabries que una altra persona era present si no tinguessis cos? ¿I si tinguessis cos, però no tinguessis ment?
8. ¿Series capaç de pensar si no tinguessis cos? ¿I si tinguessis cos, però no tinguessis ment?

B.

1. ¿Com et sentiries si un matí et llevessis i descobrissis que tenies el cos d'un ós? ¿Quines coses podries fer que no haguessis fet abans? ¿Quines coses no podries fer? ¿Et sembla que faries les coses de manera diferent als altres óssos?
2. ¿Com et sentiries si un matí et llevessis i no poguessis recordar res sobre tu mateix? ¿Quines coses podries fer? ¿Quines coses no podries fer?

[Vegeu l'entrada "Ment" en els Índexs Temàtics d'Exercicis d'aquest Manual i de *Recerca Filosòfica*.]

10.1.13 PLA DE DISCUSSIÓ: Persones (p. 85,25-28)

1. ¿Tots els teus amics són persones?
2. ¿Tots els de la teva família són persones?
3. ¿Algunes de les coses de casa teva són persones?
4. ¿Els animals són persones?
5. ¿Els peixos són persones?
6. ¿Els insectes són persones?
7. ¿Els nens són persones?
8. ¿Hi ha adults que no són persones?
9. Els que es moren, ¿continuen essent persones després de la mort?
10. ¿Cada persona és diferent?
11. ¿Podrien dues persones compartir el mateix cos?

12. ¿Podria una persona tenir dos cossos?
13. ¿Podria una persona tenir dues vides?
14. ¿Les persones han de tenir cossos?
15. ¿Les persones han de tenir ments?
16. ¿Les persones han de tenir tant cossos com ments?
17. Si, en una carnisseria, un pollastre es comencés a comportar de manera intel·ligent, ¿seria una persona?
18. Qui hagi sofert una paràlisi o bé estigui en coma, ¿deixa de ser una persona?
19. ¿Són persones els personatges de ficció (com la Pimi o en Bernat)?
20. ¿Què és una persona?

[Vegeu l'entrada "Persona" en els Índexs Temàtics d'Exercicis d'aquest Manual i de *Recerca Filosòfica*.]

10.1.14 PLA DE DISCUSSIÓ: Els dos pallassos (p. 86,1-2)

1. ¿Per què estava tan excitat en Didó al començament de la història? ¿Hauria estat tan excitat si en Claca no hagués començat amb les paraules "Fa molt, molt de temps"?
2. En Claca explica una història d'un huracà. ¿Per què, doncs, comença de cop a parlar de llet en una tina? ¿Està fent una analogia? Explica't.
3. En Didó diu que no s'ho sap imaginar com seria, si les ments de la gent se separessin dels seus cossos. ¿Per què ho troba difícil, això? ¿T'ho saps imaginar tu?
4. A la història d'en Claca, els cossos corrien per allà tot buscant les seves ments, i les ments buscaven els seus cossos. Quan tu busques alguna cosa, ¿és la teva ment o el teu cos que ho busca? ¿O tots dos? ¿O cap d'ells?
5. A vegades hi havia algun error: un cos s'ajuntava amb una ment que no era la seva, i es barallaven i lluitaven. ¿Se t'acut una analogia per a això?
6. ¿La gent pot perdre la ment? ¿Com? ¿Pot perdre el cos?
7. ¿Només la gent són persones, o bé és persona qualsevol cosa que tingui ment?
8. ¿Les persones tenen ments i cossos, o bé les ments i els cossos tenen persones? Si es pot dir una cosa, ¿per què no l'altra?
9. Si una persona perdés la ment i el cos, ¿què li quedaria? ¿No res? ¿I com podria ser que no res *tingués* una ment o un cos?

[Vegeu l'entrada "Ment" en els Índexs Temàtics d'Exercicis d'aquest Manual i de *Recerca Filosòfica*.]

Episodi 2 (pàgs. 86-90)

Temes que es poden tenir en compte en el Segon Acte

La Dama i el Mag

1. ¿Què és un mag?
2. ¿Hi podria haver gotes si no hi hagués món?
3. ¿Hi podria haver caramels sense una fàbrica de caramels?
4. ¿És irònic el mag quan diu "¡Que dolç!"?
5. ¿Què significa la frase "De totes les classes que es puguin arribar a imaginar, i encara més"?
6. Si no hi hagués món, i els caramels continuessin caient, ¿caurien sempre més?
7. ¿Per què van anar alentint la marxa els caramels?
8. ¿Què és una explicació?
9. El mag diu que els caramels eren vermells, porpres, verds i daurats, i que per això el món és d'aquests colors. ¿Cal que sigui així?
10. ¿Podrien els caramels ser d'un conjunt determinat de colors i, en canvi, el món que ells formen ser d'un conjunt de colors diferent?
11. ¿Et pots imaginar peus, cames, orelles, nassos i peus que deambulen?
12. ¿Per què miraven de trobar-se els uns als altres?
13. ¿Suggereix això que, en alguna època anterior, s'havien conegut o estaven units entre si?
14. ¿Una cosa pot ser "difícil de creure"? ¿Com ho pot ser?
15. ¿Per què algunes coses serien més difícils de creure que altres?
16. La dama diu: "No li he pas demanat que s'ho cregui, només li he demanat que m'escolti." ¿Quina diferència hi ha entre (1) escoltar una història quan te la creus, (2) escoltar una història quan no te la creus, i (3) escoltar una història quan ni la creus ni la deixes de creure?
17. ¿La història pot ser igualment bona en tots tres casos?
18. Els dits no busquen peus. Sembla, doncs, que les parts saben el que fan. Però, ¿i com ho saben?
19. ¿Per què no eren felices les persones quan es van trobar senceres?
20. ¿Què et sembla que va ser primer: els individus o les famílies?
21. ¿Per què et sembla que les persones van pensar a anomenar "muntanyes" a les muntanyes? ¿Podien haver anomenat "plana" a la muntanya i "muntanya" a la plana? ¿Hauria sigut igual una cosa que l'altra?
22. ¿Podrien ser infeliços els braços, les orelles i els nassos?
23. ¿Podries ser una persona feliç amb un nas infeliç?
24. ¿Podries ser una persona infeliç amb els braços feliços?
25. ¿Els pallassos no són cossos infeliços amb cares felices?
26. ¿El desmai no és un arbre infeliç?
27. ¿És possible que certes paraules poguessin pensar que estaven fetes les unes per a les altres, tal com de vegades els amics pensen que estan fets l'un per a l'altre?
28. ¿És per això que, quan es parla, sembla que les paraules surten soles, sense haver-les de buscar?
29. Quan es diu la paraula "gos", ¿la paraula "lladrar" ja es posa immediatament a punt per a ser dita?
30. ¿Et sembla que la gent va començar a parlar perquè les paraules maldaven per poder-se expressar?

31. ¿Et sembla que el pensar no va començar fins després que la gent ja havia parlat durant un temps?
32. El parlar que va precedir el pensar, ¿va ser un parlar absurd?
33. ¿No barbotegen els infants abans de parlar amb sentit?
34. ¿La dama va ser realment serrada per la meitat, o es va tractar només d'una il·lusió?
35. ¿Què és una il·lusió?

10.2.1 PLA DE DISCUSSIÓ: ¿Què és un mag? (p. 86,14-15)

1. ¿Fan màgia els mags?
2. ¿Simulen fer màgia els mags?
3. ¿Un mag és simplement un mestre de la ficció?
4. ¿Existeix realment la màgia?
5. ¿Els mags fan que passin coses *com si fos* per art de màgia?
6. Quan diem que una cosa passa com si fos una altra cosa, ¿estem fent una analogia?
7. ¿Diem que certes coses són màgiques perquè no tenim cap explicació per aquelles coses?
8. Si trobéssim que una criatura estranya viu en el fons d'un llac, i no tinguéssim cap explicació per la seva estada allà, ¿diries que hi ha anat per art de màgia?
9. Si algú et digués que agafessis una carta d'un piló de cartes, i després t'endevinés la que havies agafat, ¿diries que és màgia això?
10. Si un mag no fa realment el que ell afirma que fa, ¿està mentint?
11. ¿Un mag és com un actor que representa un paper, tot i que potser no cregui personalment en cap de les coses que diu?
12. ¿Quina és la diferència entre un pallasso i un mag?

[Vegeu l'entrada "Pallassos" a l'Índex Temàtic d'Exercicis d'aquest Manual.]

10.2.2 PLA DE DISCUSSIÓ: Formes i mides (p. 87,10-11)

1. ¿Podrien les coses ser de la mateixa mida però tenir formes diferents?
2. ¿Podrien les coses tenir la mateixa forma però ser de mides diferents?
3. Si les coses tinguessin la mateixa mida, però formes diferents, ¿podrien ser models les unes de les altres?
4. Si les coses tinguessin la mateixa forma, però mides diferents, podria l'una ser model de l'altra?
5. Si les coses tinguessin la mateixa forma, però mides diferents, ¿podrien ser analogies les unes de les altres?

10.2.3 PLA DE DISCUSSIÓ: Noms (p. 89,6-9)

1. ¿És possible que tots els noms fossin inventats per éssers humans?
2. ¿És possible que tot el llenguatge fos inventat per éssers humans?
3. Si la gent es va inventar el llenguatge, ¿significa això que la gent que no tenia llenguatge era capaç d'inventar-lo?
4. ¿Com ens ho fem per donar nom a una cosa?
5. ¿Quina és la relació entre els noms i les coses que anomenen?
6. ¿Hi ha alguna raó perquè les coses tinguin els noms que tenen? ¿Hi ha alguna raó

- perquè les pedres s'anomenin "pedres" i els arbres, "arbres"?
7. ¿Per què certes persones (com en Joan i la Maria) tenen els noms que tenen (com "Joan" i "Maria")?
 8. ¿Hi ha alguna cosa en el teu nom que et faci pensar que fa molt per a tu?
 9. ¿Et faria res canviar de nom?
 10. ¿Pot una cosa bonica tenir un nom lleig, i una cosa lletja tenir un nom bonic?

[Vegeu l'entrada "Noms" a l'Índex Temàtic d'Exercicis d'aquest Manual.]

10.2.4 PLA DE DISCUSSIÓ: Noms (p. 89,6-9)

1. ¿Passaria alguna cosa si les muntanyes s'anomenessin "cadires", de manera que, en lloc de parlar de "Les Muntanyes Rocalloses", parléssim de "Les Cadires Rocalloses"?
2. ¿Passaria alguna cosa si els gossos s'anomenessin "gats", de manera que, en lloc de dir "En Rex va ser un bon gos", diguéssim "En Rex va ser un bon gat"?
3. ¿Passaria alguna cosa si els mestres s'anomenessin "alumnes" i els alumnes, "mestres"?
4. ¿Tindria cap importància que els nens fossin anomenats "adults" i els adults, "nens"?

[Vegeu l'entrada "Noms" a l'Índex Temàtic d'Exercicis d'aquest Manual.]

10.2.5 PLA DE DISCUSSIÓ: Paraules i pensaments (p. 89,14-28)

La Dama diu al Mag que primer van venir les paraules, després les oracions i, finalment, el pensar.

1. ¿Pots pensar en alguna cosa per a la qual no hi hagi cap paraula? ¿De què es tracta?
2. ¿Et pots inventar una paraula? ¿Quina és?
3. Usa la teva paraula en una oració. ¿Té sentit aquesta oració?
4. ¿Podria qualsevol llegir la teva oració i saber què significa?
5. ¿Què ha estat primer: el pensament o la paraula?
6. ¿Inventem pensaments?
7. ¿Inventem paraules?

[Vegeu les entrades: "Paraules", "Pensar i pensaments" d'aquest Manual; "Pensaments", "Pensar" de *Recerca Filosòfica*.]

10.2.6 PLA DE DISCUSSIÓ: La Dama i el Mag (p. 90,6-7)

1. ¿Per què la dama vol explicar una història al mag?
2. En la història de la dama, hi ha una pluja continuada fins i tot abans d'haver-hi món. ¿Què et sembla que vol dir ella amb "món"?
3. ¿Hi pot haver pluja que no caigui?
4. Se'ns diu que els caramels eren de mides diferents i també de formes diferents. ¿Podien ser de formes diferents sense ser de mides diferents?
5. Poc després del començament del món, els follets van descobrir que la terra era feta d'una immensa massa de caramels, ben compacta. "¡Ah-ha! -van dir els follets-, ara sabem segur que el món ha estat fet per una Bruixa, perquè si no,

- ¿com es podrien haver ajuntat tan bé tots aquests caramels?" ¿Què en penses, del raonament dels follets?
6. El mag s'adona que els diferents colors dels caramels expliquen que hi hagi diferents colors en el món. ¿Significa això que els diferents colors del món expliquen que hi hagi caramels de diferents colors?
 7. El mag troba difícil de creure que els braços i les cames rondessin tots sols. ¿Et sembla que s'ho hauria pogut creure, si ho hagués intentat amb prou força?
 8. ¿Se t'acut alguna cosa que sigui difícil de *no* creure?
 9. ¿És millor creure coses o no creure-les?
 10. Un cop inventades les paraules, s'estaven donant noms a les coses i va sorgir una discussió:
 Pep: Heus aquí una *cosa*. ¿Quin nom li donarem?
 Pau: Anomenem-la "muntanya".
 Pep: Molt bé, però, ¿quin nom donarem a la muntanya?
 Pau: Doncs, ¿què tal 'Everest'?
 Pep: ¡Fantàstic! ¿I ara com anomenarem l'Everest?
 Pau: No siguis babau, a l'Everest, no li cal cap nom.
 Pep: I, doncs, ¿per què li calia un nom, a la muntanya?
 ¿Com respondries l'última pregunta d'en Pep? ¿Per què no van anomenar la cosa simplement "Cosa"? ¿Per què no li cal un nom, a l'Everest?
 11. Isabel: La meua àvia sempre diu "Abans de parlar, pensa".
 Pimi: "Llavors, ¿per què la gent tot just va començar a pensar *després* d'haver estat parlant durant molt temps?"
 ¿Què et sembla que va ser primer: parlar o pensar?

[Vegeu les entrades "Noms", "Històries, interpretar una història" a l'Índex Temàtic d'Exercicis d'aquest Manual.]

Episodi 3 (pàgs. 90-93)

Temes que es poden tenir en compte en el Tercer Acte

El Llenyataire de Llauna i l'Espantaocells

1. ¿Què vol dir "estar esparpallat"?
2. ¿El teu cos està esparpallat?
3. ¿La teua ment està esparpallada?
4. ¿Com pot estar esparpallada una ment?
5. Que algú sigui savi, ¿vol dir també que és llest?
6. Que algú sigui savi, ¿vol dir també que és instruït?
7. Que algú sigui savi, ¿vol dir també que té estudis?
8. Que algú sigui savi, ¿vol dir també que és feliç?
9. Que algú sigui savi, ¿vol dir també que és bo?
10. Si es canviessin alhora totes les peces del Llenyataire, ¿seria el mateix Llenyataire?

11. Si es canviessin l'una darrera l'altra totes les peces del Llenyataire, ¿seria el mateix Llenyataire?
12. El Llenyataire de Llauna pregunta: "Si torno a canviar totes les meves peces, ¿continuaré sent jo mateix?" L'Espantaocells diu: "T'explicaré una història." En aquestes circumstàncies, ¿quina mena d'història podem esperar que expliqui?
13. ¿Esperaries que t'expliqués una paràbola? (Una paràbola desenvolupa una analogia i la converteix en una història. Té una intenció pedagògica.)
14. ¿Quina és la diferència entre un conte i una paràbola?
15. ¿Obté una resposta l'Espantaocells? ¿Quina?
16. A 91,22-23 es diu que es van fer una colla de preguntes a les parts. ¿Qui les va fer aquestes preguntes? ¿Se les podien haver fet les parts entre si?
17. ¿Per què discuteixen les parts?
18. ¿Què és una funció?
19. ¿Qui va repartir les feines "de cap i de nou"?
20. ¿Tenen una única funció les parts?
21. ¿Les persones tenen una única funció en la societat?
22. ¿Com arribem a saber quina és la nostra funció?
23. Quan, per fi, les parts van rebre les feines que els tocaven, ¿per què no van ser felices?
24. ¿Són ximpls les persones que volen ser alguna cosa que no són?
25. ¿L'Espantaocells està obligat a pensar que les parts eren ximpls o bé podria fer-ne algun altre judici?
26. ¿Canviarà algun dia el Llenyataire de Llauna? Si dius que sí, ¿per què? Si dius que no, ¿per què no?

10.3.1 PLA DE DISCUSSIÓ: Substituir peces i canviar coses (p. 91,2-4)

El Llenyataire de Llauna a l'Espantaocells: "Si canvio totes les meves peces, ¿continuaré sent jo mateix?"

1. Si els teus pares tenen un cotxe vell i hi canvien el motor, ¿el cotxe encara és el mateix?
2. Si els teus pares tenen un cotxe vell i hi canvien totes les peces defectuoses, una per una, fins que totes les peces velles han estat substituïdes per peces noves, ¿el cotxe encara és el mateix?
3. Si, a una persona, li fan un transplantament de cor, ¿aquesta persona és la mateixa d'abans?
4. Si, a una persona, li transplanten el cor, el fetge i la cama dreta, ¿aquesta persona és la mateixa d'abans?
- [5. Si, a una persona, li poguessin fer un transplantament de cervell, ¿aquella persona seria la mateixa d'abans?]
6. Si, a una persona, li transplanten totes les parts del cos, ¿aquesta persona és la mateixa d'abans?
7. Si, a la Pimi, li agrada la pizza i a en Bernat, no, ¿significa això que, si totes les parts d'en Bernat fossin substituïdes per parts de la Pimi, aleshores, a en Bernat, li agradaria la pizza?

[Vegeu les entrades: "Continuïtat" d'aquest Manual; "Identitat personal", "Parts i tots" d'aquest Manual i de *Recerca Filosòfica*.]

10.3.2 PLA DE DISCUSSIÓ: Organització de les parts (p. 92,1-17)

1. ¿Com seria si els ocells tinguessin aletes i els peixos, ales?
2. ¿Com seria si tinguessis els ulls a les puntes dels dits grossos de cada mà? ¿Quins serien els avantatges i quins els desavantatges?
3. ¿Com seria si tinguessis les orelles als peus?
4. ¿Com seria si tothom tingués tres ulls en lloc de dos? ¿I tres braços en lloc de dos?
5. ¿Com seria si no hi hagués famílies?

[Vegeu l'entrada "Parts i tots" en els Índexs Temàtics d'Exercicis d'aquest Manual i de *Recerca Filosòfica*.]

10.3.3 PLA DE DISCUSSIÓ: Les funcions de les coses (p. 92,22-26)

1. ¿Pots córrer amb les mans tan bé com amb els peus? ¿Per què sí o per què no?
2. ¿Pots agafar coses amb els peus tan fàcilment com ho pots fer amb les mans? ¿Per què sí o per què no?
3. ¿Pots tallar la gespa amb unes tisores tan fàcilment com amb una màquina de segar? ¿Per què sí o per què no?
4. ¿Hi ha alguna cosa que sàpigues fer tan bé com qualsevol altre de la classe?
5. ¿Hi ha alguna cosa que algú de la classe sap fer millor que tu?
6. ¿Si tota la classe treballa conjuntament, podeu fer les coses més de pressa i millor que si cadascun de vosaltres treballa sol pel seu compte?

10.3.4 PLA DE DISCUSSIÓ: Condicions per percebre (p. 93,2-8)

1. ¿Pots veure-hi, quan és completament fosc? ¿Per què?
2. ¿Pots sentir-hi igualment bé, quan tens les orelles tapades amb cotó fluix? ¿Per què?
3. ¿Els teus dits tenen el mateix bon tacte quan portes guants? ¿Per què?
4. ¿Pots olorar o tastar les coses com sempre, quan estàs constipat? ¿Per què?
5. ¿L'última cullerada de gelat té tan bon gust com la primera? ¿Per què?

[Vegeu l'entrada "Experiència" a l'Índex Temàtic d'Exercicis d'aquest Manual.]

10.3.5 EXERCICI: La paràbola de l'home que volia ser un arbre (p. 93,9-11)

«El Sr. Pere Cases era carter. Vivia en el número 221 del carrer Llarg, en una ciutat mitjanament gran. Cada dia travessava la ciutat repartint el correu. Era un feina pesada i cansada. Els peus li feien mal. Va tornar a casa i es va asseure una estona a la petita eixida del darrera. Després, va fer un sot a terra, d'un parell de pams, i s'hi va posar dret a dins. Va cridar la seva dona, i ella va posar una mica d'adob al voltant dels peus del seu marit (que ja s'havia tret les sabates i els mitjons.) La dona va portar també la regadora i va tirar una mica d'aigua al voltant dels genolls d'ell. Els veïns s'ho miraven des de les galeries i per sobre la tanca. Al cap de poca estona, ja hi havia periodistes, però la Sra. Cases els va fer fora. L'endemà al matí, quan la Sra. Cases es va despertar i va mirar per la finestra, va veure un arbre molt bonic que el dia abans no hi era. I, mentre ella se'l mirava, l'arbre va sacsejar les fulles i va fer una remor com si fos de campanetes.»

Abans de discutir la història del Sr. Cases, convé que el mestre doni a conèixer a la classe dues històries de la mitologia grega: la història de Filemó i Baucis, i la història de Dafne.

1. ¿Et sembla que hi ha persones que -tal com afirma l'Espantaocells- volen ser gats?
2. ¿Et sembla que hi ha gats que volen ser persones?
3. ¿Et sembla que hi ha nens que volen ser adults?
4. ¿Et sembla que hi ha adults que volen ser nens?
5. ¿Hi ha hagut mai *algú* que volgués ser un arbre?
6. ¿Hi ha hagut mai *algú* que volgués ser la lluna?
7. ¿Hi hauria *algú* que volgués ser un dia d'estiu?
8. ¿Què hi ha de dolent en el fet que un vulgui ser una cosa que no és?
9. Pel sol fet que no siguis una cosa, ¿significa que no ho puguis ser?
10. ¿Et sembla que el Llenyataire de Llauna hauria preferit ser un llenyataire de debò, o bé el llenyataire d'una història que no canviés mai?

[Vegeu les entrades "Paràbola", "Voler" a l'Índex Temàtic d'Exercicis d'aquest Manual.]

10.3.6 PLA DE DISCUSSIÓ: L'Espantaocells i el Llenyataire de Llauna (p. 93,21-27)

1. El Llenyataire de Llauna es preguntava si continuaria sent ell mateix, si canviava totes les seves peces. ¿Què li hauries dit? ¿Potser seria una mica diferent, si canviava totes les peces menys una?
2. L'Espantaocells deia que, abans d'haver-hi persones, només hi havia parts. ¿Han de ser sempre anteriors les parts? ¿Se t'acut alguna excepció?
3. ¿Què és una cadena de muntatge? ¿Se t'acut alguna altra manera de fer que les parts s'ajuntin?
4. ¿Per què et sembla que les orelles i els nassos volien mirar?
5. Quan estàs a punt d'anar a sopar, s'apaguen tots els llums i et quedes completament a les fosques. ¿Pots tastar el menjar, malgrat tot? ¿Té el mateix gust que tindria si hi hagués els llums encesos?
6. Algú et dona una flor diminuta i et pregunta si t'agrada aquell aroma delicat. En aquell instant, vint-i-vuit màquines perforadores comencen a funcionar alhora, a l'altra banda del carrer. ¿Pots olorar la flor, malgrat tot? ¿Fa la mateixa flaire?
7. Finalment, als ulls, se'ls diu que la seva única feina és mirar, i a les orelles, que la seva única feina és escoltar. ¿Et sembla millor tenir una única feina durant tota la vida?
8. ¿Has volgut ser mai el que no ets? Si poguessis, ¿series feliç? Imagina't que poguessis anar canviant. ¿Seria això el millor de tot?
9. ¿Duren gaire les històries? ¿Poden durar per sempre? Si canvien, ¿es tracta encara de les mateixes històries?

[Vegeu l'entrada "Continuïtat" a l'Índex Temàtic d'Exercicis d'aquest Manual.]

10.3.7 EXERCICI: Entendre una faula (p. 93,21-27)

«Un home ric va participar en una cacera amb dos criats. Els criats van sortir primer i van trobar un grup d'elefants. Cada criat en va comptar onze. Van recular i van parlar a l'amo dels elefants que havien vist.

Un criat va dir:

– "El primer elefant era un mascle enorme."

L'altre criat va dir:

– "No, el primer elefant era una femella molt petita."

L'home va dir:

– "Un de vosaltres ha d'estar equivocat."

– "No -va dir un dels criats-, tots dos podríem tenir raó." »

1ª pregunta: ¿Com podria ser que tinguessin raó tots dos criats?

2ª pregunta: Un cop hakis esbrinat com podria ser que tinguessin raó tots dos criats, ¿què és el que hauràs après?

[Vegeu l'entrada "Faula" a l'Índex Temàtic d'Exercicis d'aquest Manual.]

10.3.8 EXERCICI: Lectura d'una paràbola (p. 93,21-27)

«Un viatger travessava una muntanya. El camí era molt estret. A l'esquerra, s'alçava una paret de roca. A la dreta, la muntanya queia bruscament, convertida en una massa de roques, fins molt, molt avall.

De sobte, l'home va ensopegar i, en un instant, es va trobar rossolant pendent avall. Sense mirar, va estirar el braç. La mà va topar amb un cep, i s'hi va agafar.

Llavors, però, ¡va veure que dues rates rosegaven el cep! ¡Aviat no en quedaria res! Llavors va trobar tres maduixes madures en una petita esquerda del penya-segat. Se les va menjar lentament, i amb gran plaer. ¡Que n'eren, de dolces!»

Els enunciats següents es refereixen a la història que acabes de llegir. Digues si et semblen veraders (V), probablement veraders (PV), falsos (F), probablement falsos (PF), o si no ho saps (?).

V PV F PF ?

1. L'home venia d'una gran ciutat.
2. Buscava els seus fills.
3. El camí era molt escarpat.
4. Era de nit.
5. Anava sol.
6. Les rates havien portat les maduixes allà.
7. Les rates ja s'havien menjat algunes maduixes.
8. Les maduixes són l'última cosa que l'home menjarà.
9. Les maduixes són més bones del que ho solen ser les maduixes madures.

[Vegeu l'entrada "Paràbola" a l'Índex Temàtic d'Exercicis d'aquest Manual.]

10.3.9 EXERCICI: Lectura d'una paràbola (p. 93,21-27)

«Un home va mirar al seu voltant. Hi va veure pau i guerra, malaltia i salut, sofriment i felicitat, vida i mort.

L'home va estirar els braços i va dir:

– "Univers, t'accepto... ¡tal com ets!"

L'univers va contestar:

– "Probablement has tingut una bona idea."

Però l'home va insistir:

– "¡Explicaré a tothom que n'ets molt, de gran!"

– "Jo no et dec res –va replicar l'univers–. No em facis favors." »

Els enunciats següents es refereixen a la història que acabes de llegir. Digueu si et semblen veritables (V), probablement veritables (PV), falsos (F), probablement falsos (PF), o si no ho saps (?).

V PV F PF ?

1. L'home era molt vell.
2. L'home havia sofert molt.
3. L'home estimava tot el que es referia a l'univers.
4. Al principi, l'univers estava d'acord amb l'home.
5. L'univers no va voler que l'afalaguessin.
6. L'home volia que l'univers li fes un favor.
7. L'univers va dir a l'home que no el faria pas canviar el fet que l'home el complagués.
8. L'univers va sentir l'home i el va entendre.
9. L'home va sentir l'univers i el va entendre.

[Vegeu l'entrada "Paràbola" a l'Índex Temàtic d'Exercicis d'aquest Manual.]

10.3.10 EXERCICI: Discutir problemes de raonament (p. 93,21-27)

1.
Esteve: "¡El menjar del bar de l'escola és terrible!"
Víctor: "Sííí, ¡i donen unes racions tan petites!"
¿És consistent en Víctor, quan es queixa alhora de la qualitat del menjar i de la quantitat de les racions?
2.
Lola: "Jo sempre menteixo."
Hèctor: "¡Mentida!"
¿Són inconsistents els dos enunciats?
¿És autocontradictori l'enunciat de la Lola?
3.
Gràcia: "¿Per què s'hauria d'escriure amb 'j' la paraula 'greix'?"
Elma: "La paraula 'greix' no s'escriu pas amb 'j'."
Gràcia: "Bé, ¿per què no s'escriu amb 'j'?"
Elma: "¿Per què s'hauria d'escriure amb 'j' la paraula 'greix'?"
Gràcia: "¡Això és justament el que jo et preguntava abans!"
¿Com s'usa l'expressió *s'hauria de*?
4.
Fritz: "¿Quin gat té vuit vides?"
Fèlix: "Cap gat té vuit vides."

Fritz: "D'acord. ¿I un gat té una vida més que no pas cap gat?"

Fèlix: "És clar."

Fritz: "Bé, doncs, un gat té nou vides."

¿Hi ha algun gat que sigui "cap gat"?

[Vegeu l'entrada "Raonaments" en els Índexs Temàtics d'Exercicis d'aquest Manual i de *Recerca Filosòfica*.]

[SUGGERIMENTS I ORIENTACIONS

10.2.3:

Vegeu el que s'ha dit sobre els noms en els "Suggeriments i orientacions" del capítol 1, concretament a 1.1.2.

10.2.6:

7-9: Vegeu el que s'ha dit sobre la creença en els "Suggeriments i orientacions" del capítol 7, concretament a 7.4.3, punt 12.

10.3.5:

Filemó era un pastor frigi, marit de Baucis. Van demanar d'acabar plegats la vida. Hermes i Zeus els van convertir en arbres i els van posar per sempre més de costat. (Filemó i Baucis són protagonistes d'un episodi de les *Metamorfosis* d'Ovidi.)

Dafne era una nimfa, filla de Peneu. Defugint l'amor d'Apol·lo, que la perseguia incessantment, el seu pare la va convertir en llorer. (La seva figura ha inspirat diverses òperes i ha estat el tema central de pintures i escultures.)

10.3.10:

2: Heus aquí una versió de l'anomenada "paradoxa del Mentider". Si és veritat que la Lola sempre menteix, aleshores ara menteix i, per tant, no és cert el que diu (que menteix), sinó que diu la veritat. (És el que li diu l'Hèctor.) Per tant, quan menteix, no menteix. I si és fals que la Lola sempre menteix, aleshores ara no menteix i, per tant, menteix, perquè és cert el que diu (que menteix). Per tant, quan no menteix, menteix.

La paradoxa ve ocasionada pel fet de tractar-se d'una oració autoreferent, és a dir, d'una oració que no parla només d'altres oracions sinó també de si mateixa.

4: Quan en Fèlix diu "Cap gat té vuit vides" (que en català ben correcte hauria de ser "Cap gat no té vuit vides"), en Fritz sembla interpretar-ho com si "cap gat" fos algun gat, quan el que es diu, en realitat, és que no n'hi ha cap, de gat, que es pugui dir que té vuit vides. Ara ja es veu que tampoc no es pot dir, pròpiament, que "un gat té una vida més que no pas cap gat". Perquè es poden comparar un gat i dos gats, o es podrien comparar un gat que tingués una vida i un que en tingués set. Però, en canvi, no es poden comparar les vides d'un gat i de cap gat, per la senzilla raó que en el cas de "cap gat" no hi ha punt de comparació.]

AUTOAVALUACIÓ DEL MESTRE

1. ¿Els alumnes han escenificat les tres històries del capítol?
2. En l'escenificació de les històries, ¿sembla que els alumnes hi han après alguna cosa que no havien après durant les discussions filosòfiques?
3. La discussió sobre *La Dama i el Mag*, ¿l'ha dirigit un alumne?
4. ¿Cadascun dels alumnes ha escrit una història de creació durant l'últim mes?
5. ¿He encoratjat els alumnes perquè dirigissin l'escenificació de les seves pròpies històries?
6. ¿Saben distingir els alumnes entre una paràbola, una faula i un mite?
7. ¿Els alumnes han guanyat pràctica i han millorat la capacitat d'*interpretació*, tan estretament relacionada amb les tres històries del capítol?
8. ¿Saben els alumnes defensar la seva interpretació de cada història?
9. ¿He descobert en cada alumne alguna virtut -algun punt fort- que no havia vist mai abans?
10. En fer aquest capítol, ¿he après dels meus propis alumnes alguna cosa sobre l'*art de la interpretació*?

DIÀLEG A CLASSE

Data:

Tema:

¿QUÈ HAN ACONSEGUIT ELS ALUMNES AMB AQUEST CAPÍTOL?:

Habilitats específiques que s'han ensenyat:

Habilitats específiques que s'han reforçat:

Habilitats específiques que s'han de treballar en el futur:

EXERCICIS D'AQUEST CAPÍTOL QUE HAN ANAT BÉ:

Per què han anat bé:

AVALUACIÓ DELS ALUMNES

Alumnes que, durant els exercicis, moltes vegades han dirigit les respostes cap a mi:

Alumnes que, durant els exercicis, moltes vegades han dirigit les observacions cap a altres alumnes:

Alumnes que, durant les discussions, acostumen a raonar les seves opinions:

Alumnes que han estat molt silenciosos durant les discussions a classe:

Alumnes que no raonen les opinions que expressen:

Alumnes que convé que s'esforcin a dirigir els comentaris cap als altres alumnes més que no pas cap a mi:

Alumnes que convé que s'esforcin a treure inferències correctes a les discussions de classe:

Alumnes que potser cohibeixen els companys, de manera que aquests no parlen durant les discussions a classe:

Alumnes que necessiten l'encoratjament del mestre per treballar més les idees, especialment en el sentit de veure què se'n segueix, d'allò que diuen:

Alumnes que necessiten un ajut suplementari en alguna de les habilitats de pensament tractades en aquest capítol:

CANVIS QUE FARIA LA PROPERA VEGADA QUE FES AQUEST CAPÍTOL:

Exercicis paral·lels que usaria:

Altres fonts que tenen relació amb temes d'aquest capítol:

Temes d'aquest capítol que s'encavalquen amb temes que apareixen en altres matèries que ensenyem:

Literatura infantil:

* Històries

* Representacions

Pel·lícules:

Obres i projectes d'art:

Composicions i projectes musicals:

Exercicis de dansa:

Altres:

CAPÍTOL ONZE

(pàgs. 95-104)

La versió d'en Bernat

La major part del capítol final de *Pimi* està dedicat al Quart Acte de la representació dels nens a la sala d'actes. Recordem que ara es tracta de la versió solitària d'en Bernat, perquè ell ha sentit la història directament de la Pimi. Potser els alumnes estaran temptats de dir que, com que aquí només hi ha un intermediari entre la Pimi i l'escenificació, aquesta ha de ser la versió més autèntica de totes quatre. Això seria, certament, discutible. Hi pot haver un grup de nens poc imaginatius, a l'interior del qual la història vagi passant, d'un nen a l'altre, amb molt pocs canvis; d'altra banda, hi pot haver un nen molt imaginatiu que, tot sol, canviï la història fins a fer-la gairebé irrecognoscible. No hi ha, doncs, cap manera fiable de saber si la versió d'en Bernat és més o menys acurada que les altres.

Ficció i "vida real"

Una altra diferència entre el Quart Acte i els tres anteriors és que els titelles no representen caràcters ficticis, sinó que representen en Bernat i la Pimi; mentre en Bernat fa d'ell mateix, en Robert ha de fer el paper de la Pimi. El fet, però, que la Pimi hi assisteixi com a públic, deu haver significat una autèntica responsabilitat per en Robert.

Històries filosòfiques i contes de fades

La Pimi ens diu: "No es tractava de res de ficció." Potser aquesta és una de les maneres com les històries filosòfiques per a nens difereixen d'altres històries de nens, com ara els contes de fades. En general, la història filosòfica –un exemple en serien els primers nou capítols de *Pimi*– evita les experiències fantàstiques o implausibles, i pretén provocar l'admiració del lector pel món tal com existeix. És obvi, però, que aquesta no és l'única manera de provocar admiració. En certes circumstàncies, la ficció ho pot fer igualment, tal com ho indiquen els dos últims capítols de *Pimi*.

Temes que es poden tenir en compte en el Quart Acte

La història d'en Bernat

1. Quan mirem cap al cel, ¿percebem llums o estrelles?
2. ¿Percebem les estrelles tal com sabem que són o tal com les veiem? (Les veiem com llums; les coneixem com estrelles.)
3. ¿Per què et sembla que la Pimi va insistir que en Bernat comencés amb "Fa molt, molt de temps"?
4. ¿Què són les idees?

5. ¿Les idees són el mateix que els pensaments?
6. ¿Existeix una idea de cada cosa que hi ha al món, o bé de cada tipus de cosa que hi ha al món?
7. ¿Hi ha una idea per cada cassola o una idea per totes les cassoles?
8. ¿Com és que pots tenir idees de coses que no pots tocar, com ara l'amistat, i que, en canvi, pots no tenir-ne de coses que pots tocar, com ara el fang, els cabells i la brutícia?
9. ¿Que hi hagi idees perfectes de cadires perfectes, implica que hi ha (a) idees imperfectes de cadires perfectes, (b) idees imperfectes de cadires imperfectes, i (c) idees perfectes de cadires imperfectes?
10. ¿Si una cosa és perfecta, *ha de* ser feliç?
11. En els altres actes de l'obra, ¿hi havia parts del cos que volguessin ser una cosa diferent del que eren?
12. En la història d'en Bernat, ¿volen les idees ser una cosa diferent del que són?
13. A 71,18-21 la Pimi ha dit: "Però jo no podia pensar sinó que la meva criatura misteriosa s'havia convertit, pràcticament, en no-res: només era el nom d'una classe, però no una cosa càlida i peluda, amb un nas humit i uns seus ulls marrons." ¿Veus cap semblança entre això i la conversa sobre les idees (concretament sobre la idea de cadira) de les pàgines 98-99?
14. L'explicació de com les idees van venir a la terra, ¿és semblant a l'explicació que dóna el Petit Príncep (de Saint-Exupéry) de com ell va venir a la terra?
15. Les idees, ¿com podien donar forma als materials que van trobar al món?
16. La Pimi suggereix com es fan les boles de neu, o com la mantega es converteix en quadrets. ¿Potser encara hauria estat millor l'exemple de com un ajudant de cuina va donant formes diverses a la pasta que treballa?
17. En Bernat diu que les idees van donar forma als materials a base de compartir. ¿Com pot ser això?
18. Les idees, ¿de quina manera van donar forma als materials?
19. ¿Van quedar elles mateixes impreses en la matèria?
20. ¿Podia ser que hi hagués una sola idea per a totes les cadires?
21. ¿Podia ser que totes les cadires compartissin la idea de cadira?
22. Per exemple: si la matèria fos suau i peluda, ¿la idea de cadira no convertiria aquesta matèria en un silló vellutat i flonjo?
23. Si tens una relació com "La Isabel és *tan amable com* la Mireia", ¿de quina relació es tracta? ¿Quin compartir hi ha, aquí?
24. ¿En què consisteix ordenar la teva habitació?
25. La teva habitació està desordenada i tu l'endreces. Poses cada cosa allà on li correspon. ¿S'assembla a això el que es produeix en la teva ment? Tots els teus pensaments estan amuntegats. Tu voldries poder aclarir les coses o que algú te les expliqués, a fi d'aconseguir ordenar la ment. ¿Una història no ho pot fer això, de vegades?
26. ¿Quines eren, doncs, les dues funcions de les idees?
27. En Bernat diu que hi havia una única idea per *cada* persona. ¿Estàs d'acord amb en Bernat en aquest punt?
28. ¿No hauria estat més correcte que en Bernat hagués dit que, en el cas dels noms comuns, moltes coses comparteixen la mateixa idea? I en el cas dels noms propis, ¿hi ha una única idea per cada cosa? Així, tots els cavalls que han existit, o que existiran, comparteixen la idea de Cavall. Però hi ha un únic Manso i una única Bellesa Negra.
29. ¿Es poden destruir les idees?
30. ¿Per què van quedar decebudes les idees quan van arribar a la Terra?
31. ¿És veritat que la majoria de cases són lletges?
32. ¿És veritat que no hi ha gaire gent que faci bones accions?

33. ¿Per què no es van queixar les idees, al començament?
34. ¿Què significa "tenir amnèsia"?
35. ¿Com ho van saber les idees que certs animals eren bonics?
36. ¿Com van saber distingir el bé del mal?
37. ¿Com van saber distingir la veritat de la mentida?
38. ¿Suggereix en Bernat que el test de les coses verdaderes, boniques o bones és que fan "recordar" el món perfecte en què s'ha viscut abans?
39. ¿Quan són felices les persones?

Crítica d'en Robert a la versió d'en Bernat

En Robert es burla de la versió de la història que dona en Bernat. Diu que tant li fa qui l'hagi fet, la qüestió és que és estúpida. La raó d'això és que tot té la seva pròpia forma. Aquestes formes no van venir de les estrelles. Quant a les idees, aquestes no vénen sinó dels nostres cervells.

Resposta d'en Bernat: totes dues teories podrien ser contes de fades

En Bernat rebutja l'explicació d'en Robert perquè també és un conte de fades. En Robert replica que hi ha una manera simple de decidir qui té raó. En una història verdadera, les idees s'assemblen a com són les coses en el món. En un conte de fades, les idees són diferents de com són les coses en el món. En Bernat no queda gens impressionat. Encara que acceptem el que diu —li ve a dir, a en Robert—, la teva història continua sent un conte de fades.

Implicacions de les dues posicions

Les primeres ratlles de la història d'en Bernat ens poden donar una pista sobre el seu pensament pel que fa a aquest tema. Hi ha dos camins per dir què és real: podem confiar en els nostres sentits, o bé ens podem refiar de les nostres deduccions. En qualsevol cas, les coses que descobrim reflecteixen les nostres maneres d'adquirir coneixement. A en Bernat, li resulta intel·ligible que algú digui que cada cosa té la seva pròpia forma, independent de la nostra percepció o del nostre coneixement. La discussió entre en Bernat i en Robert es redueix a això: en Robert podria dir "Les coses són com són, tant si les percebem com si no", mentre en Bernat diria "Ser és ser percebut". Al final de l'acte, en Bernat reconeix que ja ho havien planejat així. En altres paraules: els dos punts de vista són molt diferents, però la qüestió de qui té raó pot ser insoluble.

¿Es pot reconstruir un esdeveniment del passat a base d'informacions posteriors?

Llavors, en Robert pregunta a la Pimi quina de les quatre versions s'ha assemblet més a la seva història. La Pimi diu: "Cap de les quatre." Si ens la podem creure o no, no ho podrem decidir mai. La Pimi admet que està interessada a negar que les històries s'assemblen a la seva. De fet, menciona els avantatges de no revelar la seva història.

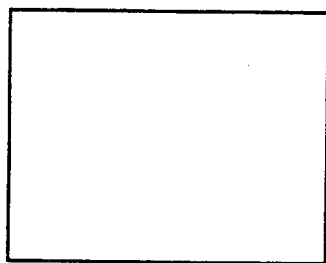
¿Com ho sabem que sabem?

En Nic i la Isabel diuen a la Pimi que ells coneixen dos dels seus misteris. Ella diu: "¿N'estàs segur?" Potser té present que hi ha gent molt beneitona, sempre disposada a creure coses sense cap justificació. Quan algú diu "Ho sé", una filòsofa com la Pimi sempre tornarà un xic enrera i dirà "¿Com ho saps que saps?" En altres paraules: ¿d'acord amb quins criteris pots dir que això és un cas de *saber*? La pregunta (implícita) de la Pimi ("¿Com ho sabem que sabem?"), legítima i pertinent com és, es troba a la base de molts dels esforços constants que ella fa per entendre.

11.0.1 PLA DE DISCUSSIÓ: ¿Observem el que veiem o el que sabem? (p. 95,12-18)

A la nit, mires cap al cel i veus llum. Com que *saps* que són estrelles, dius "Veig estrelles". En Bernat, però, afirma que l'única cosa que realment *veus* són llums. Considerem alguns exemples:

1. T'estàs dret sobre una travessa del ferrocarril, mirant les vies que es perllonguen lluny de tu. Sembla ben bé que tendeixin a ajuntar-se, però saps que no és així. ¿Diries, doncs, que veus que les vies convergeixen, o no ho diries?
2. Estàs veient una pel·lícula trista i se t'escapen les llàgrimes. El teu amic diu "¡Només és una pel·lícula!", i tu contestes "Ja ho sé, ¡però és que no em puc aguantar les llàgrimes!" El teu amic sap que es tracta només d'una pel·lícula: ¿és aquest saber que el reté de posar-se a plorar?
3. Per Nadal, vas a dinar a casa els avis. La setmana anterior t'has entretingut amb un gall dindi: li has dit coses, li has donat menjar. I saps que el gall dindi que avui porten a taula és aquell mateix. El fet de saber això, ¿fa que el gall dindi tingui un sabor diferent?
4. Se't demana que dibuixis la superfície de la taula de la cuina, tal com la veus quan estàs assegut a taula. I tu *saps* que la taula és quadrada. ¿Dibuixaries la superfície semblant a la figura de la dreta o bé semblant a la de l'esquerra?

5. "¡Fins ara!" Aquesta expressió, l'has fet servir centenars de vegades per acomiadar la teva amiga. Avui, però, pot ser diferent. Ella se'n va, i tu saps que potser no la veuràs mai més. ¿Fa això que tu la vegis d'una manera diferent?

[Vegeu l'entrada "Experiència" a l'Índex Temàtic d'Exercicis d'aquest Manual.]

11.02 PLA DE DISCUSSIÓ: L'ideal i els seus contraris
Considera aquesta conversa:

(p. 96,15-20)

Pimi: "¿Què és el contrari de la veritat?"

Mireia: "La falsedat."

Pimi: "¿Com puc passar, doncs, de la falsedat a la veritat?"

Mireia: "A base de corregir allò que creus."

Pimi: "Però, ¿com ho puc fer això?"

Mireia: "Troba on t'has equivocat."

Pimi: "¿I ja està?"

Mireia: "Bé, també aniria bé que trobessis el que és veritat."

Afirma el contrari dels termes següents, i digues també com ho faries per tornar des de cada contrari cap a l'ideal.

1. bellesa	6. justícia
2. bondat	7. salut
3. amistat	8. felicitat
4. amor	9. saviesa
5. èxit	

[Vegeu l'entrada "Contraris" en els Índexs Temàtics d'Exercicis d'aquest Manual i de Recerca Filosòfica.]

11.03 PLA DE DISCUSSIÓ: Compartir (p. 98,15-16)

1. En el zoo, la Núria va donar la meitat del seu entrepà a uns esquirols. ¿Significa això que va *compartir* l'entrepà amb els esquirols?
2. Imaginem-nos que cada nen que va anar al zoo va haver de comprar un tiquet d'entrada. ¿Significa això que els nens van *compartir* el cost de l'entrada?
3. Imaginem-nos que no hi havia prous llibres per a tota la classe, i que la Núria i la Victòria usaven el mateix exemplar. ¿Significa això que *compartien* un exemplar?
4. Imaginem-nos que en Tomi i en Nic usen, per torns, la mateixa cadira: en Tomi l'usa cada matí, i en Nic, cada tarda. ¿Significa això que *comparteixen* la mateixa cadira?
5. Supposem que la Xita i la Cati van juntes a veure una pel·lícula. ¿Significa això que *comparteixen* la pel·lícula?
6. Supposem que la Pimi té un secret i que l'explica a la Isabel. ¿Significa això que la Pimi i la Isabel *comparteixen* el mateix secret?
7. Supposem que la Pimi descobreix una altra noia que es diu igual que ella. ¿Significa això que la Pimi i l'altra noia *comparteixen* el mateix nom?
8. Supposem que hi ha dues vaques que estan en el mateix prat. ¿*Comparteixen* la paraula "vaques"? ¿*Comparteixen* el mateix prat?
9. York i Nova York, ¿*comparteixen* el nom "York"?
10. Supposem que la Pimi i la Isabel tenen la mateixa idea d'en Bernat. ¿Significa això que *comparteixen* la mateixa idea?
11. Si participes en una discussió a classe, ¿significa que *comparteixes* la discussió?
12. Si mires un programa de televisió, ¿*participes* en el programa?
13. ¿Totes les vaques del món *participen* de la idea de vaca?
14. Si ets un dels *participants* en la representació de l'escola, ¿significa això que tens una *participació* en la representació?
15. Si l'obra de l'escola és la teva versió d'Alícia en el País de les Meravelles, ¿significa això que has *participat* en Alícia en el País de les Meravelles?

16. ¿És aquesta la diferència entre *compartir* i *participar*: que *compartir* significa *tenir una part de*, i *participar* significa *ser una part de*? Si et sembla que no, ¿per què no?

[Vegeu l'entrada "Compartir" a l'Índex Temàtic d'Exercicis d'aquest Manual.]

11.0.4 EXERCICI: Ordre de paraules i tipus de paraules (p. 99,1-7)

En aquest exercici descobriràs que les fileres horitzontals mostren un cert *ordre* de les paraules, mentre les columnes verticals mostren un cert *tipus* de paraules.

I. Comencem per una oració que conté cinc paraules:

1	2	3	4	5
El	conill	menja	el	formatge.

Observi's que hem numerat les paraules. Aquests números són també els de les columnes. Construeix ara oracions diferents, totes de cinc paraules. Posa el mateix tipus de paraula a la mateixa columna, i totes les oracions tindran el mateix ordre. Per exemple:

Mon pare deixa la feina.

II. Quan hagis acabat l'exercici anterior (d'oracions amb cinc paraules), mira de construir oracions d'un nombre diferent de paraules. Per exemple:

L'	home	alt	estirà	la	corda	penjada.	(7)
El	nen	petit	dormia.				(4)
Ell	arriba	avui.					(3)
La	boira	es	cargolava	com	un	gat	(7)

[Vegeu l'entrada "Oracions" a l'Índex Temàtic d'Exercicis d'aquest Manual.]

11.0.5 EXERCICI: Un i molts (p. 99,10-14)

Es poden establir quatre tipus de relacions entre un i molts:

- (a) un-molts. Exemple: la paraula "cadira" amb totes les cadires del món.
- (b) un-un. Exemple: les paraules "Charles Chaplin" amb Charles Chaplin.
- (c) molts-un. Exemple: les persones d'un cine que s'encaminen vers una única sortida.
- (d) molts-molts. Exemple: un grup de ciutadans que vota un grup de candidats.

¿Com classificaries els casos següents? ¿De quin tipus és la relació que connecta una cosa amb l'altra?

	(a)	(b)	(c)	(d)	?
1. La paraula "Terra" amb el nostre planeta.					
2. La paraula "lluna" amb allò a què es refereix.					
3. La paraula "Snoopy" amb allò a què es refereix.					
4. La paraula "gos" amb allò a què es refereix.					

5. Les cordes del paracaigudes amb el paracaigudista.
6. Els ciutadans amb el President.
7. El President amb els membres del Parlament.
8. Els mestres de la teva escola amb els alumnes.
9. Les paraules que hi ha a *Pimi* amb la teva ment.
10. Les paraules que hi ha a *Pimi* amb els teus pensaments.

11.0.6 EXERCICI: ¿Es pot destruir una idea? (p. 99,16-26)

«Fa molt, molt de temps, hi va haver una invasió del planeta Terra per part d'un exèrcit de Sengis Blaus provinent del planeta Criptó. Els Sengis Blaus van anunciar que els seus enemics no eren les persones sinó les idees. Per això, van organitzar concursos a totes les escoles del món i van oferir premis als millors escrits sobre el tema *Com destruir les idees*. Els escrits només havien de constar de tres oracions.»

¿Què hauries escrit tu?

[Vegeu l'entrada "Idea" a l'Índex Temàtic d'Exercicis d'aquest Manual.]

11.0.7 PLA DE DISCUSSIÓ: Idees (p. 101,9-13)

1. ¿Què és una idea?
2. ¿Has tingut alguna idea que fos tota teva? ¿Com era?
3. ¿D'on et sembla que vénen les idees?
4. ¿D'on vénen segons la història d'en Bernat?
5. ¿Per què no eren felices les idees quan eren perfectes i s'estaven a casa seva?
6. ¿Què van necessitar les idees per ser felices?
7. ¿Per què et sembla que les idees van triar de venir al Planeta Terra?
8. ¿Quina va ser la feina de les idees, després d'arribar al Planeta Terra?
9. ¿Com eren les coses, abans que les idees arribessin al Planeta Terra?
10. ¿Les idees van convertir el Planeta Terra en un lloc on es podia viure millor? ¿Per què sí o per què no?

[Vegeu l'entrada "Idea" a l'Índex Temàtic d'Exercicis d'aquest Manual.]

11.0.8 PLA DE DISCUSSIÓ: Idees (p. 101,9-13)

1. ¿Pots tocar una idea?
2. ¿Pots tocar la bellesa?
3. ¿Pots tocar o veure la bondat?
4. ¿Pots tocar o veure l'amistat?
5. ¿Pots tocar la veritat?
6. ¿El color és una idea?
7. ¿Les relacions són idees?

[Vegeu l'entrada "Idea" a l'Índex Temàtic d'Exercicis d'aquest Manual.]

11.0.9 PLA DE DISCUSSIÓ: La història d'en Bernat (p. 95,12 - 101,24)

1. En una nit clara, ¿veus estrelles o veus llums? ¿En realitat veus llums però et penses que veus estrelles, o veus estrelles realment? ¿Hi ha alguna diferència entre veure realment i només pensar-se que es veu?
2. ¿Què és una idea?
3. Si pots tenir idees de cassoles i números, ¿pots tenir idees d'idees?
4. ¿Què significa "perfecte"?
5. En Bernat suggereix que la idea d'una cadira és la idea perfecta de la cadira perfecta. ¿Podries tenir una idea imperfecta d'una cadira perfecta? ¿I una idea perfecta d'una cadira que no és perfecta?
6. ¿El món està fet de coses i d'idees, o només de coses, o només d'idees?
7. ¿Hi ha algunes coses de les quals no et sigui possible de tenir idees? ¿Hi ha algunes idees que no són idees de coses?
8. Si un coixí és tou, ¿significa això que la idea del coixí és tova?
9. En la història d'en Bernat, les idees primer s'estaven al cel, i després venien a la terra. Si tens una idea d'Austràlia, ¿on és la idea?
10. ¿Es poden destruir les idees? Si Austràlia fos destruïda, ¿existiria encara la idea d'Austràlia? Imagina't que la idea d'Austràlia fos destruïda: ¿encara existiria Austràlia?
11. ¿Què volia dir la Pimi quan va dir que ella i la Isabel compartien l'amistat?
12. ¿Estàs d'acord amb en Bernat que, sempre que hi ha una relació, hi ha també un compartir? ¿Se t'acut algun tipus de relació on això no sigui veritat?
13. Si necessites una idea diferent per cada persona, ¿per què no necessites una idea diferent per cada cadira?
14. En Bernat deia que la majoria de cases són lletges i moltes oracions són falses. ¿Podria haver-hi un món on cap casa no fos lletja? ¿Podria haver-hi un món on cap oració no fos falsa?

[Vegeu les entrades "Històries, interpretar una història", "Idea" a l'Índex Temàtic d'Exercicis d'aquest Manual.]

11.0.10 PLA DE DISCUSSIÓ: Recordar i aprendre (p. 102,8-12)

1. ¿Et sembla que ja hi havia pensaments abans que hi hagués algú per pensar-los?
2. ¿Descobrim les idees?
3. ¿Inventem les idees?
4. ¿Simplement tenim les idees?
5. ¿Et sembla que, abans que tu neixessis, ja hi havia una idea de tu en algun lloc?
6. ¿Pots recordar coses que no has sabut mai?
7. ¿Pots aprendre coses que no has sabut mai?

[Vegeu les entrades "Idea", "Recordar" a l'Índex Temàtic d'Exercicis d'aquest Manual.]

11.0.11 PLA DE DISCUSSIÓ: La història d'en Bernat (p. 103,4-17)

I.

«— "En Bernat ha de tenir raó", va dir la Pimi.

— "¿Per què ho dius?", va contestar la Isabel.

— "Doncs —va explicar la Pimi—, perquè en Bernat diu que només hi ha idees i coses. I

jo sé que puc tenir la idea d'un ànec, una zebra o un lleó, perquè els he vist en el zoo. Però també puc tenir la idea d'un unicorn, tot i que no n'he vist cap ni en el zoo ni en cap altre lloc. Com que no he vist mai un unicorn, i com que només hi ha idees i coses, la meua idea ¿no serà una idea de la idea d'un unicorn?" »

1. ¿Ha mostrat la Pimi que en Bernat té raó?
2. ¿Podria estar equivocat en Bernat, quan pensa que només hi ha idees i coses? (Per exemple, si París és lluny de Roma, ¿és aquesta relació menys real que les idees i les coses? Més encara: si l'herba és verda, ¿és el *color* menys real que l'herba?)
3. ¿Els colors són idees?
4. ¿Els colors són coses?
5. ¿Les relacions són idees?
6. ¿Les relacions són coses?
7. ¿Les relacions són reals?
8. ¿Pots tenir una idea d'unicorn sense que es tracti o bé d'una idea d'una idea o bé d'una idea d'una cosa?

II.

«- "En Bernat ha d'estar equivocat", va dir la Pimi.

- "¿Per què ho dius?", va contestar la Isabel.

- "Doncs—va explicar la Pimi—, perquè en Bernat diu que les coses participen de les idees, tal com nosaltres compartim la nostra amistat, o tal com tots compartim l'atenció que prestem a la història que ens llegeix el Sr. Moliner. Però, ¿què passaria si tots participéssim en una festa d'aniversari i no hi hagués prou pastís o prou gelat per a tothom? ¿Què passaria aleshores amb la idea perfecta d'una festa d'aniversari perfecta?" »

1. ¿Ha mostrat la Pimi que en Bernat està equivocat?
2. ¿Hi pot haver un aniversari perfecte sense tenir la idea d'una festa d'aniversari perfecta?
3. ¿Podries saber que una festa d'aniversari ha estat dolenta si no tinguessis ja la idea d'una bona festa d'aniversari?

[Vegeu les entrades "Idea", "Colors", "Relacions", "Compartir", "Històries, intepretar una història" a l'Índex Temàtic d'Exercicis d'aquest Manual.]

11.0.12 EXERCICI: Significats iguals i diferents (p. 103,4-17)

En Narcís diu: "A fora plou."

Entre els enunciats següents, ¿n'hi ha algun que tingui el mateix significat (MS) que el d'en Narcís, i algun que tingui un significat diferent (DS)?

MS DS

1. Clara: "Em penso que a fora plou."
2. Candi: "A fora cau aigua a raig."
3. Juli: "Sé que a fora plou."
4. Glòria: "És un fet que a fora plou."
5. Tim: "Crec que a fora plou."
6. Nancy: "Confio que a fora plogui."
7. Cèlia: "És veritat que a fora plou."
8. Guiu: "Jo diria que a fora plou."
9. Max: "Ha d'estar plovent a fora."
10. Domènec: "Ai, ben segur que a fora plou."
11. Emília: "¿Per què a fora sempre ha de ploure?"
12. Helena: "¿Surts? ¡Agafa un paraigües!"

13. Lluc: "El cel està plorant."
14. Mila: "Seria fals dir que a fora no plou."
15. Salvi: "¡Plou i fa sol, les bruixes es pentinen!"
16. Carla: "A fora plovisqueja."
17. Enric: "Sempre plou els dimarts, ¡i avui és dimarts!"
18. Pere: "D'acord, plou, ¡però no pas a dins!"
19. Gina: "Oh, ¿i per què ha de ploure avui?"
20. Santi (entrant ben xop): "¡Plou a bots i barrals allà fora!"

[Vegeu l'entrada "Sinònims" en els Índexs Temàtics d'Exercicis d'aquest Manual i de *Recerca Filosòfica*.]

11.0.13 PLA DE DISCUSSIÓ: ¿Com ho saps? (p. 103,27-28)

1. ¿Ho saps, que un duro val vint rals? ¿Com ho saps?
2. ¿Ho saps, que els mesos de juliol i agost són mesos de vacances escolars? ¿Com ho saps?
3. ¿Ho saps, que després de la tardor ve l'hivern? ¿Com ho saps?
4. ¿Ho saps, que el Màgic d'Oz va donar un cor al Llenyataire de Llauna? ¿Com ho saps?
5. ¿Ho saps, que a vegades et sents molt trist? ¿Com ho saps?
6. ¿Ho saps, que $4+4=8$? ¿Com ho saps?
7. ¿Ho saps, que Brusel·les és la capital de Bèlgica? ¿Com ho saps?
8. ¿Ho saps, que la pluja ajuda a fer créixer les flors durant la primavera? ¿Com ho saps?
9. ¿Ho saps, que el foc et crema la mà? ¿Com ho saps?
10. ¿Ho saps, que tens idees? ¿Com ho saps?
11. ¿Ho saps, que quan et punxes un dit del peu, et fa mal? ¿Com ho saps?
12. ¿Ho saps, que els companys de classe tenen idees? ¿Com ho saps?

[Vegeu l'entrada "Saber" a l'Índex Temàtic d'Exercicis d'aquest Manual.]

11.0.14 EXERCICI: ¿Com se saben les coses? (p. 104,2)

En relació amb cadascun dels punts següents, digues: 1) com ho saps; 2) per què ho saps; 3) què pots fer amb el que saps.

1. Taules de multiplicar
2. Capitals de tots els estats europeus
3. Com escriure una oració
4. Què són els mamífers
5. Que no plou
6. Com llegir
7. Les regles de l'escola
8. Les regles familiars
9. Les normes de trànsit
10. Com anar en bicicleta
11. Com jugar a futbol
12. Cuinar

[Vegeu l'entrada "Saber" a l'Índex Temàtic d'Exercicis d'aquest Manual.]

11.0.15 EXERCICI: Analitzar problemes de raonament (p. 104,3)

Quan descobrim una manera diferent d'interpretar una cosa, de vegades quedem sorpresos, i pensem que el final de la sorpresa ha de ser "divertit".

De vegades riem perquè ens adonem que una persona és inconsistent amb el que ha dit abans. (Podem dir que el resultat és *incongruent*.)

Mira si, amb ajut de les preguntes de la columna de la dreta, pots analitzar els diàlegs següents:

1.

Mestre: "M'agrada que els estudiants d'aquesta classe pensin pel seu compte. Martí, tu tens opinions pròpies, ¿oi que sí?"

Martí: "Sí, però no me les crec."

¿Pot ser consistent una persona que diu que no creu les seves pròpies opinions?

2.

Joan: "Marta, ¿què caram li has fet, al teu vestit? ¡Sembla que l'hagis tenyit!"

Marta: "És que l'he tenyit."

Joan: "Doncs, noia, no ho hauria dit mai."

¿Està dient en Joan que el vestit sembla tenyit i que no sembla tenyit?

3.

Jeroni (al telèfon): "Hola, ¿ets en Miquel?"

Veu: "Es deu haver equivocat de número."

Jeroni: "¿N'està segur?"

Veu: "¿Que li he dit mai cap mentida jo, a vostè?"

¿Quin sentit té la pregunta d'en Jeroni: "¿N'està segur?" ¿És una pregunta apropiada? ¿És apropiada la resposta que obté?

4.

Roger: "¿Què te de diferent aquest cacau? Veig que el paquet diu "NOU"."

Toni: "No és pas el cacau que és diferent, sinó el paquet."

Roger: "Ah, ¿i què té de diferent el paquet?"

Toni: ¡Que ara porta l'etiqueta "NOU".

La paraula "NOU" en el paquet, ¿tant es pot referir al paquet com al seu contingut? La paraula "NOU" en el paquet, el converteix en un paquet nou?"

5.

Mònica: "Esteve, he preguntat a tots els de la classe, i tots em diuen que no tenen el meu llibre. ¿Que el tens tu?"

Esteve: "Sí, mira'l."

Mònica: "¡Per fi, algú que no diu ella mentides!"

¿Interpretes l'observació de l'Esteve com una confessió? ¿Et sorprèn que la Mònica el felicitï per dir la veritat? ¿Fa bé de pressuposar que la resta de la classe li ha dit una mentida? Si l'Esteve ha dit la veritat, ¿no han hagut de dir la veritat també els altres?

[Vegeu les entrades: "Acudits" d'aquest Manual; "Raonaments" d'aquest Manual i de *Recerca Filosòfica*.]

11.0.16 EXERCICI: L'últim (p. 104,3)

Has acabat de llegir *Pimi*, la història de com es va esdevenir la història de la Pimi. En aquesta història, la Pimi ens ha donat algunes pistes sobre la seva història misteriosa. Sabem que té alguna relació amb mamífers i amb la diferència entre alguns mamífers i les persones. També sabem que té alguna relació amb pensar. ¿Què més sabem?

Després de discutir això amb els companys de classe, escriu, explica o representa la teva *interpretació* del que et sembla que *podia* haver estat la història de la Pimi. Et pots basar en la informació que tens de la lectura de *Pimi*, i en l'experiència feta quan has discutit el llibre amb els companys.

Després –potser durant l'última setmana de classe–, cadascú podria llegir o representar la seva interpretació de la història de la Pimi.

[Vegeu l'entrada "Històries, interpretar una història" a l'Índex Temàtic d'Exercicis d'aquest Manual.]

[SUGGERIMENTS I ORIENTACIONS

11.0.7 - 11.0.11:

Tal com s'ha indicat en els paràgrafs introductoris del capítol, el tema de les idees és antic i complex. Convé tenir presents un parell de coses: a) qualsevol *teoria* sobre les idees, el que pretén és ajudar-nos a entendre un fet absolutament innegable: l'existència d'*idees*. Existeixen idees tan diverses, es poden fer tantes coses amb les idees i es poden dir tantes coses *sobre* les idees, que segurament descobrirem que no hi ha cap teoria que cobreixi un territori tan immens i tan difícilment definible. Per això hi ha teories que expliquen millor uns aspectes que altres. b) Convé, però, que anem distingint entre "idees", "imatges mentals", "acudits", "nocions", "conceptes", "pensaments", etc. Aquesta tampoc no és una tasca fàcil. No cal però que la vulguem dur a terme de cop. Tanmateix, la discussió sobre els "actes mentals" –que torna i retorna constantment en aquest Manual– ens hi pot ajudar.]

AUTOAVALUACIÓ DEL MESTRE

1. ¿He encoratjat els alumnes a escenificar la història d'en Bernat?
2. ¿He encoratjat alguns alumnes a dirigir, en diferents ocasions, les discussions sobre el significat de la història d'en Bernat?
3. ¿He encoratjat els alumnes a expressar la seva comprensió de la història d'en Bernat no solament a través de la discussió, sinó també a través de l'art, la música, la dansa, el drama i l'escriptura?
4. ¿Puc dir que sé de quina manera sé les coses?
5. ¿Sóc més conscient de la complexitat d'interpretar?
6. ¿Sóc més conscient de la complexitat del pensar, de les idees i del saber?
7. ¿M'he fet més conscient gràcies a les discussions dels meus alumnes?
8. ¿Ha escrit cada alumne la seva història misteriosa? ¿O bé la classe ha confirmat i escrit una història misteriosa de la classe?
9. ¿Saben distingir els alumnes entre creure, tenir una opinió, entendre i conèixer?
10. ¿He escrit la meua pròpia història misteriosa?

DIÀLEG A CLASSE

Data:

Tema:

¿QUÈ HAN ACONSEGUIT ELS ALUMNES AMB AQUEST CAPÍTOL?:

Habilitats específiques que s'han ensenyat:

Habilitats específiques que s'han reforçat:

Habilitats específiques que s'han de treballar en el futur:

EXERCICIS D'AQUEST CAPÍTOL QUE HAN ANAT BÉ:

Per què han anat bé:

AVALUACIÓ DELS ALUMNES

Alumnes que, durant els exercicis, moltes vegades han dirigit les respostes cap a mi:

Alumnes que, durant els exercicis, moltes vegades han dirigit les observacions cap a altres alumnes:

Alumnes que, durant les discussions, acostumen a raonar les seves opinions:

Alumnes que han estat molt silenciosos durant les discussions a classe:

Alumnes que no raonen les opinions que expressen:

Alumnes que convé que s'esforcin a dirigir els comentaris cap als altres alumnes més que no pas cap a mi:

Alumnes que convé que s'esforcin a treure inferències correctes a les discussions de classe:

Alumnes que potser cohibeixen els companys, de manera que aquests no parlen durant les discussions a classe:

Alumnes que necessiten l'encoratjament del mestre per treballar més les idees, especialment en el sentit de veure què se'n segueix, d'allò que diuen:

Alumnes que necessiten un ajut suplementari en alguna de les habilitats de pensament tractades en aquest capítol:

CANVIS QUE FARIA LA PROPERA VEGADA QUE FES AQUEST CAPÍTOL:

Exercicis paral·lels que usaria:

Altres fonts que tenen relació amb temes d'aquest capítol:

Temes d'aquest capítol que s'encavalquen amb temes que apareixen en altres matèries que ensenyem:

Literatura infantil:

* Històries

* Representacions

Pel·lícules:

Obres i projectes d'art:

Composicions i projectes musicals:

Exercicis de dansa:

Altres:

REPÀS D'EXERCICIS

(Segona Part: caps. 7-11)

R2.1 PLA DE DISCUSSIÓ: Classes i membres de la classe

1. La Isabel és el membre més gran del curs. Quan és a casa seva, és el membre més jove de la família. ¿Com pot ser això?
2. En Ricard és el més pèl-roig de la classe. ¿Significa això que és el més pèl-roig de l'escola?
3. L'any passat, en Miquel era el que tenia els ulls més blaus de l'escola. ¿Significa això que, aquest any, és el que té els ulls més blaus de l'escola?
4. Imagina't que tots els alumnes pèl-rojos estan a la mateixa classe. El menys pèl-roig ocupa el primer seient de la primera fila, i el més pèl-roig, l'últim seient de l'última fila. ¿És possible de calcular quants alumnes pèl-rojos hi ha a classe?
5. En Quim és el millor de la classe en matemàtiques. ¿Significa això que és el millor en lectura?
6. Els membres del Parlament a vegades són anomenats "pares de la pàtria". ¿Significa això que tenen molts fills?
7. Si la Pimi té un cosí de la mateixa edat que ella, ¿significa això que el seu cosí ha d'anar a la mateixa classe que ella?
8. Els Srs. Tapiola tenen dos fills bessons: la Mar i en Tetis. ¿Significa això que tots dos han d'anar a la mateixa classe?
9. Si la Carolina és cosina de la Míriam, ¿és possible que sigui germana de la Margarida?
10. Si en Tomàs és oncle de la Susanna, ¿significa això que ell ha de ser una persona adulta?

[Vegeu les entrades: "Pertànyer a" d'aquest Manual; "Classe, concepte de" d'aquest Manual i de *Recerca Filosòfica*.]

R2.2 EXERCICI: Identificar tipus de relacions

I. La columna de la dreta conté una colla de relacions. La columna de l'esquerra conté exemples d'aquelles relacions. Es tracta de fer un exercici d'aparellaments: traça una línia que vagi de cada exemple (de la columna de l'esquerra) fins al tipus de relació corresponent (a la columna de la dreta).

1. Vigilància és a seguretat com estudi és a comprensió.
2. Roure és a arbre com Ford és a cotxe.
3. Falta d'atenció és a accident com accident és a lesió.
4. Espremer taronges és a suc com moldre cafè és a cafè.
5. Petricó és a mig litre, com mig litre és a porró.
6. Ric és a benestant com vergonyós és a tímid.

part-tot
mitjans-fi
causa-efecte
exemple-tipus
identitat (semblança
de significat)

7. Caramel és a dolç com cel és a blau.
8. Taula és a moble com pit-roig és a ocell.
9. Gran és a petit com calent és a fred.
10. Net és a brut com just és a roí.
11. Aigua és a moll com diamant és a dur.
12. Anglès és a llenguatge com Portugal és a nació.
13. Viatjar és a arribar com barrejar ingredients és a fer un pastís.
14. Dilluns és a dimarts com gener és a febrer.
15. Plovinejar és a ploure com ràfega de neu és a tempesta de neu.

cosa-propietat
oposició (contrast
de significats)
seqüència
grau

II. A partir de les analogies anteriors, mira de construir símls nous:

1. El cel era tan blau com
2. El noi era tan vergonyós com
3. El/la era tan dur/a com un diamant.
4. Ella hi posava tan poca atenció com
5. El/la era tan petit/a com
6. Fer un pastís és com
7. Espremer taronges és com
8. Una ràfega de neu és com
9. Estudiar per comprendre és com
10. Ser benestant és com

III. Canviem d'enfocament:

1. ¿En què s'assemblen el cel i un caramel?
2. ¿En què s'assemblen un pit-roig i una taula?
3. ¿En què s'assemblen l'aigua i un diamant?
4. ¿En què s'assemblen un llenguatge i una nació?
5. ¿En què s'assemblen viatjar i fer un pastís?
6. ¿En què s'assemblen seguretat i riquesa?
7. ¿En què s'assemblen un cotxe Ford i un roure?
8. ¿En què s'assemblen un dilluns i el mes de gener?
9. ¿En què s'assemblen ser net i ser fred?
10. ¿És dolç ser ric? ¿En quin sentit?

[Vegeu les entrades: "Analogia", "Símil", "Semblances i diferències" d'aquest Manual; "Relacions" d'aquest Manual i de *Recerca Filosòfica*.]

R2.3 EXERCICI: Paraules-cosa i paraules-relació

L'expressió "paraula-cosa" designa aquelles paraules que es refereixen a algun tipus de cosa, lloc o persona. La "paraula-cosa" és, doncs, un nom.

L'expressió "paraula-relació" designa:

a) paraules que ens diuen com estan relacionades entre si les coses; es tracta d'adjectius;

b) paraules que ens diuen que es fa o que passa alguna cosa; es tracta de verbs.

Vegem-ne exemples. Limitem-nos a unes quantes paraules del diccionari: algunes que comencin amb les lletres fa:

NOMS	ADJECTIUS	VERBS
fàbrica, fàbula, faç, façana, facció, facilitat, facsímil, factor, factura, facultat, fada, faixa, falta, fam, família, fang, farina, farsa, favor favorable	fabril, fabulós, facial, fàcil, factual, fals, familiar, fantàstic, fart, fastigós, fatídic,	fabricar, fabular, facilitar, faltar, fallar, falsar, faltar, fangar, farcir, fascinar, fatigar, favorejar

I. Comencem posant junts alguns adjectius i alguns noms. Però, és clar, no *qualsevol* adjectiu va bé amb *qualsevol* nom. Alguns s'adapten millor que altres.

Exemples: fabulosa façana, falsa faç.

¿En pots fer d'altres?

II. Ara posem junts alguns verbs i alguns noms.

Exemples: facilitar factors, faltar façanes.

¿En pots fer d'altres?

(Evidentment, es poden conjuguar els verbs i es començaran a construir oracions correctes. Per exemple: les facultats fallen; falta la faixa.)

III. I ara mira de fer oracions –amb aquests verbs o amb altres– en les quals usis dos dels noms proposats.

Exemples: La fam ha anihilat la família; la fada ha utilitzat fang.

Fes-ne d'altres.

IV. Ara usa els adjectius anteriors per expressar comparacions entre un dels noms anteriors i un altre que tu trobis pel teu compte.

Exemples: Una faç tan falsa com una màscara; una família tan fantàstica com una pel·lícula de ficció.

Fes-ne d'altres.

V. Ara, agafa les oracions comparatives que acabes de fer a IV, i suprimeix l'expressió "tan" i l'adjectiu.

Exemples: Una faç com una màscara; una família com una pel·lícula de ficció.

Fes-ho amb els casos que has proposat tu.

(Evidentment, també ho podem formular en forma d'oració:

"La seva faç era com una màscara"; "Vam conèixer una família que era com una pel·lícula de ficció". Ara hem obtingut "símils".)

VI. Arribats aquí, podem suprimir el terme "com" i dir que una cosa és l'altra. Això es pot fer de diverses maneres, que reben el nom de "metàfores".

Seguim amb els exemples anteriors: "La seva faç era una màscara", "La família que vam conèixer era una pel·lícula de ficció."

Fes el mateix amb els teus exemples.

VII. Considerem ara les *analogies*. Tenim quatre noms, ordenats de la manera següent:

(1) és a (2) com (3) és a (4)

Per exemple: si agafem dos noms de la nostra llista i els posem en les posicions 2 i 4, tindrem:

..... és a una *faç* com és a una *fàbrica*.

Podríem completar l'exemple així:

Un nas és a una *faç* com un magatzem és a una *fàbrica*.

Ara et toca a tu. Tria dos noms de la llista donada, i posa'ls en les posicions 2 i 4. Després, aporta els noms que et semblin més adequats per a les posicions 1 i 3.

VIII. Tot l'exercici es pot tornar a fer a partir d'un conjunt diferent de paraules. Tria dues lletres inicials (com ara pa- o ge-) i fes una llista de noms, verbs i adjectius amb les paraules que vagis trobant en el diccionari. Ja estàs a punt per tornar a fer els 7 passos anteriors.

[Vegeu les entrades: "Noms", "Paraules", "Oracions", "Gramàtica", "Comparacions", "Símil", "Com", "Metàfora", "Analogia" a l'Índex Temàtic d'Exercicis d'aquest Manual.]

R2.4 EXERCICI: Sobre classes i oracions

1. ¿Les paraules "plantes", "cel", "terra", "arbres", què tenen en comú?
2. ¿Les paraules "gossos", "gats", "zebres", "elefants", "mussols", què tenen en comú?
3. ¿Les paraules "triangles", "quadrats", "rectangles", "cercle", què tenen en comú?
4. ¿Les paraules "groc", "verd", "blau", "negre", què tenen en comú?
5. ¿Saps construir una oració fent ús de les paraules "poma", "cel" i "arbre"?
6. ¿Saps construir una oració fent ús de les paraules "bebès", "cadells" i "llet"?
7. ¿Saps construir una oració fent ús de les paraules "cotxes en miniatura", "radiotelefons portàtils" i "pilotes de bàsquet"?
8. ¿Saps construir dues oracions fent ús de les paraules "cadira", "balanci", "sofà" i "butaca"?
9. ¿Saps construir dues oracions fent ús de les paraules "porxo", "terrassa" i "pati"?
10. ¿Saps construir tres oracions fent ús de les paraules "camió", "furgoneta", "conductora" i "tractor"?

[Vegeu les entrades: "Paraules", "Oracions" d'aquest Manual; "Classe, concepte de" d'aquest Manual i de *Recerca Filosòfica*.]

R2.5 PLA DE DISCUSSIÓ: Sobre classes

¿Hi ha algun problema en les històries següents?

1. El pare de la Pimi se l'emporta a donar una volta. Sota una tenda molt gran, veuen el trapezista, els animals engabiats, els pallassos, els elefants i els gossos ensinistrats. Més tard, la Pimi diu al seu pare: "Pare, ¿quan aniré a veure el circ?"
2. La Mireia i la Pimi van a una desfilada. La Pimi veu passar les trompetes, els timbals, els clarinets, els trombons. Llavors la Pimi pregunta: "¿On és la banda?"

3. La Pimi veu passar la banda, els pendons i les majorettes. Llavors la Pimi pregunta: "¿On és la desfilada?"
4. La família de la Pimi convida un nen d'un altre país a passar l'estiu amb ells. El visitant arriba, i tota la família i el visitant fan una colla d'excursions. La Pimi és l'encarregada d'anar-ho explicant tot al visitant: "Això és Barcelona, això és Montserrat, això és Poblet, això és la Costa Brava." Un dia, el nen diu a la Pimi: "Tot això és molt bonic, ¿però quan anirem a veure Catalunya?"
5. La germana gran de la Pimi està pensant que, pels estudis que vol fer, haurà de deixar el poble per anar a una escola lluny de casa seva. Un dia, els seus pares li proposen de fer un viatge. Visiten la biblioteca, la sala d'actes, les classes, els patis. Quan tornen cap a casa en cotxe, la Pimi diu a la Mireia: "M'ha agradat molt l'excursió. Però no he vist l'escola. ¿On era exactament?"
6. L'amic de la Pimi, en Tomi, vol anar a veure un partit de futbol on jugui el Milà, perquè li han dit que "té un gran estil." Durant el partit, en Tomi veu el porter, els defenses, els migcampistes, els davanters, l'entrenador. Després del partit, en Tomi diu: "Ara sé qui para els xuts, qui juga al mig del camp, qui tira a porta, qui dona les ordres. Però, ¿on és l'estil de l'equip?"
7. L'escola de la Pimi té un pianista brillant, un violinista brillant, un timbaler brillant. ¿Significa això que l'orquestra de l'escola és brillant?
8. El mestre de la Pimi li va dir ahir: "Pimi, ¿has llegit el llibre?" La Pimi va dir: "He llegit totes les pàgines, però no he llegit el llibre."
9. "Miranda, ¿et va agradar el concert d'ahir nit?" "Bé, doncs, el tenor va cantar totes les notes." ¿Significa això que el concert va ser bo?
10. Cada membre de la classe de la Pimi té un llibre de poesia. El mestre posa la lectura del primer poema com a deure per fer a casa. L'endemà, el mestre pregunta a la Pimi: "¿Has llegit el primer poema?" La Pimi contesta: "He llegit totes les paraules i he entès el que volia dir cada una. Però no he entès què volia dir el poema."

[Vegeu les entrades "Raonaments", "Classe, concepte de" en els Índexs Temàtics d'Exercicis d'aquest Manual i de *Recerca Filosòfica*.]

R2.6 EXERCICI: Raonaments de comprensió lectora

1) *L'Aris fa tard*

L'Aris sabia que arribaria tard a l'escola. ¡Ho sabia!

— "Afanya't — li va dir la seva mare anguniosa, mentre ell s'acabava d'empassar la llet. L'escola comença d'aquí a un quart."

L'Aris va gemegar. El matí de l'Aris va començar amb retard per culpa de l'ocell que havia vist per la finestra de l'habitació. El va observar mandrosament fins que la veu de la seva mare el va retornar a la vida real. ¡L'esmorzar! A partir d'aquí, tot va semblar que succeïa cada cop més i més tard. L'Aris va trigar a rentar-se i a vestir-se, i, en voler-se cordar els cordons de la sabata que se li havien trencat el dia abans, encara es va entretenir més. Llavors es va recordar dels problemes de Mates que el Sr. Heredia havia posat el dimarts, i, mentre els acabava de fer, tot esmorzant, no acabava d'entendre per què no havia pensat a fer-los abans.

L'Aris es va eixugar la boca amb el dors de la mà, va arreplegar el paquet del dinar, i després d'aturar-se un moment per amanyagar el cap d'en Rei, el seu gos, va sortir corrents de la casa tot dient-se: "Si fas tard, fas tard. ¿Com puc arribar puntual a l'escola jo?"

A) Llegeix els enunciats següents sobre aquesta història, i classifica'ls.

Clau de classificació:

A = Ha de ser correcte;

B = Probablement correcte;

C = Ha de ser incorrecte;

D = Probablement incorrecte;

E = No es pot dir.

	A	B	C	D	E
1. L'Aris es va oblidar de rentar-se després de llevar-se.					
2. L'Aris es va vestir abans d'esmorzar.					
3. L'Aris esmorzava massa tard.					
4. L'Aris va veure un rossinyol per la finestra de la seva habitació.					
5. L'Aris portava sabates amb tanca adhesiva per anar a l'escola.					
6. L'Aris menjava una torrada per esmorzar.					
7. La mare de l'Aris pensava que l'Aris potser arribaria tard a l'escola.					
8. L'Aris no va acabar els deures de Mates el dimarts.					
9. A l'Aris, li agrada el seu gos, en Rei.					
10. Com que es va aturar a amanyagar el gos, l'Aris va arribar tard a l'escola.					

B) Llegeix els grups d'oracions següents, i completa els enunciats de sota:

- Abans d'anar-se'n al llit, l'Aris es va rentar les dents. Però, abans de rentar-se les dents, va llegir un llibre, i llavors encara va treballar una mica en el seu avió en miniatura.
 Primer, l'Aris
 Després, ell
 Després d'això, ell
 Finalment, l'Aris
- Per fi, després d'endreçar l'habitació, l'Aris va sortir a jugar. Durant el dia, ja havia acabat els deures de l'escola, i abans encara havia ajudat el seu pare a rentar el cotxe.
 Primer, l'Aris
 Després, ell
 Després d'això, ell
 Finalment, l'Aris

C) Encercla la resposta que et sembli correcta.

- L'Aris, la Lisa i en Toni van arribar tots tard a l'escola. Però l'Aris va arribar més tard que la Lisa, i la Lisa més que en Toni. ¿Qui va arribar l'últim?
 L'Aris La Lisa En Toni No es pot dir
- L'Aris, la Lisa i en Toni va acabar els deures aviat. Però l'Aris va acabar abans que la Lisa, i la Lisa abans que en Toni. ¿Qui va acabar el primer?
 L'Aris La Lisa En Toni No es pot dir

3. L'Aris es va acabar el gelat abans que en Toni, i en Toni es va acabar el seu després que la Lisa.

a) ¿Qui se'l va acabar primer?

L'Aris	La Lisa	En Toni	No es pot dir
--------	---------	---------	---------------

b) ¿Qui se'l va acabar l'últim?

L'Aris	La Lisa	En Toni	No es pot dir
--------	---------	---------	---------------

D) Si l'Aris va trigar a llevar-se, a vestir-se i, fins i tot, va arribar tard a esmorzar, ¿significa tot això que també va arribar tard a l'escola? Explica't.

E) En aquest fragment, l'Aris pensa "Si fas tard, fas tard". Explica, per escrit, què et sembla que volia dir l'Aris.

2) Les galetes de xiclet

La Lisa i la Júlia sovint passaven juntes les tardes dels dissabtes. Al capdavant eren molt amigues i, a més, vivien molt a prop l'una de l'altra. Normalment, passaven l'estona enraonant. De vegades, però, feien coses especials, com aquella vegada que van fer un circ d'animals amb la plastilina de la Júlia, o la vegada que la mare de la Lisa els va donar permís per fer galetes.

¡Només de pensar en aquelles galetes, a la Júlia, ja se li escapava el riure! Es van passar la tarda vigilant de fer bé les proporcions i les barreges, i l'únic resultat van ser uns bocins de pasta elàstica que fins i tot el gos de la Lisa, que menjava *quaselvol cosa*, va refusar d'empassar-se. Les galetes "especials" de la Lisa i la Júlia, fetes amb una farina "especial", fina com la seda, que havien trobat en un pot sense marca al costat d'altres productes granulats i fins, habituals a les cases, van resultar ser, certament, unes galetes molt especials.

"¿I què? ¡Són galetes de xiclet!", va dir la Lisa desafiadorament, quan el seu germà gran va començar a riure's de les habilitats culinàries de les dues noies. Però, quan la mare de la Lisa va explicar que el midó, fi com la seda, no és un tipus "especial" de farina sinó una cosa completament diferent, aleshores les noies van entendre, per fi, quin havia estat l'error, i es van poder riure de l'incident.

A) Llegeix els enunciats següents sobre aquesta història, i classifica'ls.

Clau de classificació:

A = Ha de ser correcte;

B = Probablement correcte;

C = Ha de ser incorrecte;

D = Probablement incorrecte;

E = No es pot dir.

A B C D E

1. La Lisa i la Júlia van fer galetes un diàssabte a la tarda.
2. La Lisa viu paret per paret amb la Júlia.
3. La Lisa i la Júlia van seguir una recepta per fer galetes de xiclet.
4. El gos de la Lisa menja pastanagues.
5. La mare de la Lisa va ajudar les noies a fer les galetes.
6. La Lisa i la Júlia van usar midó per fer les galetes.
7. El midó té una textura diferent de la farina.
8. Les galetes de la Lisa i la Júlia eren de color rosa.
9. A la Lisa, no li feia res que el seu germà es rigués d'elles.
10. Quan van treure del forn les galetes "especials", la Lisa i la Júlia van riure.

B) Mira si, en cada cas, pots trobar una altra paraula que substitueixi la paraula "especial", tot mantenint el mateix significat de la frase.

1. El meu aniversari és un dia *especial* per a mi.
2. Tinc una manera *especial* de recordar noms.
3. Avui el supermercat fa un *especial* de productes lactis.
4. Tot això, ho podràs llegir a l'edició *especial* del diari.

C) En aquesta història se'ns diu que el germà gran de la Lisa es reia de les habilitats culinàries de les noies. ¿Què et sembla que devia dir o fer per provocar la resposta de la Lisa "¿I què? ¿Són galetes de xiclet!"?

Quan la Lisa va replicar això, ho va fer *desafiadorament*. Això, ¿et diu alguna cosa sobre el que sentia la Lisa envers la presa de pèl del seu germà?

D) Llegeix els enunciats següents, i després classifica'ls:

COR-
RECTE

INCOR-
RECTE

NO
SEGUR

1. Si la Lisa i la Júlia viuen paret per paret l'una de l'altra, viuen a prop l'una de l'altra.
2. Si la Lisa i la Júlia viuen a prop l'una de l'altra, viuen a la mateixa illa de cases.
3. Si la Lisa i la Júlia viuen a la mateixa ciutat, viuen a prop l'una de l'altra.
4. Si en Joan pesa 90 kgs., pesa molt.
5. Si en Joan pesa 25 kgs. més que la majoria de la gent de la seva edat i del seu pes, pesa molt.

3) El somni de la Joana Esterri

Per un instant, en el moment de despertar-se, la Joana Esterri va tenir la sensació que encara estava mastegant pastissos d'arròs i canya de sucre. Encara podia assaborir aquella dolçor deliciosa i sentir la frescor del plat d'or que es feia servir per donar-li menjar.

"¡Quin somni tan estrany! —va pensar la Joana—. ¡Imagina't... jo, un elefant blanc!"

Llavors va veure el llibre al costat del coixí. El va agafar i va començar a llegir: "Els elefants petits, o cries, neixen normalment a la primavera, i es queden sempre al costat de la mare fins que tenen cap a cinc anys. No comencen a usar les trompes per abastar-se el menjar fins que no estan desmamats."

La nit abans, quan va llegir aquestes mateixes paraules, la Joana no tenia gaire interès per aprendre coses sobre animals estúpids que es banyen en el fang, i les parpelles se li havien anat fent més i més pesades. Ara, en canvi, llegia amb avides. Descobria que els elefants blancs són molt rars i que estan considerats fins i tot com un símbol de bona sort a l'Índia i a Tailàndia, on se'ls dona un tractament reial. La Joana va somriure, en recordar que, en el somni, l'havien banyat amb aigües perfumades, l'havien vestit amb les sedes més fines, i fins i tot li havien penjat cadenes d'or al voltant del gruixut coll blanc.

A la Joana Esterri, no li agradaven els banys. Però, aquell matí, sí; aquell matí es va ben remullar a la banyera, plena de luxoses bombolles. Després, es va posar un vestit que normalment només es posava per anar a festes, i, després de trenar-se el cabell amb tots els miraments, se'l va lligar amb una cinta de color daurat. Per fi estava a punt per anar a l'escola.

"Bon dia, altesa", va dir la Joana a l'elefant blanc que s'havia posat al seu mirall, mentre li feia adéu amb la mà. Llavors es va dir a si mateixa: "¡I jo que em pensava que els elefants eren avorrits!"

A) Llegeix els enunciats següents sobre aquesta història, i classifica'ls.

Clau de classificació:

A = Ha de ser correcte;

B = Probablement correcte;

C = Ha de ser incorrecte;

D = Probablement incorrecte;

E = No es pot dir.

	A	B	C	D	E
1. A la Joana, li agraden els pastissos d'arròs.					
2. Els pastissos d'arròs són dolços.					
3. La Joana es va quedar adormida mentre llegia un llibre d'elefants.					
4. Els elefants petits són anomenats "cries".					
5. Els elefants petits només neixen a la primavera.					
6. Tots els elefants mengen amb la trompa.					
7. Els elefants blancs donen bona sort.					
8. A l'Índia, els elefants blancs són banyats amb aigua perfumada.					
9. La Joana acostuma a banyar-se al matí.					
10. La Joana té els cabells llargs.					
11. La Joana portava un vestit de festa per anar a l'escola.					

12. La Joana va veure un elefant blanc al mirall.
13. La Joana va pensar que el seu somni era avorrit.

B) Heus aquí dos significats de l'adjectiu "rar":

- a) una cosa inusual o no comuna;
- b) una cosa inusual o no comuna, i excel·lent, superior o exquisida.

¿Quin significat té "rar" a cada oració següent: l'a o el b? Encercla la resposta.

1. Patia una malaltia <i>rara</i> .	a	b
2. Trobar aigua al desert és <i>rar</i> .	a	b
3. Té la <i>rara</i> capacitat d'entendre els sentiments dels altres.	a	b
4. Són <i>rars</i> els nens que no discuteixen amb els seus pares.	a	b
5. Només un <i>rar</i> gest d'atreviment podia salvar aquell home.	a	b
6. En Dionís col·lecciona monedes <i>rars</i> .	a	b
7. A l'Alexandre, li agraden els vins <i>rars</i> .	a	b
8. Amb <i>rars</i> excepcions, hi anem cada diumenge.	a	b

[A més dels significats a) i b), ¿pot tenir algun altre significat l'adjectiu *rar*? A tall d'exemple, considera les oracions següents:

9. L'Antònia era una dona molt *rara*.
10. Fa dues setmanes que el meu nen està molt *rar*.
11. A 5.000 metres d'alçada, l'atmosfera és *rara*.]

C) Mira si, en cada cas, pots trobar una altra paraula o expressió que substitueixi l'expressió "posar (o posar-se)", tot mantenint el mateix significat de la frase.

1. La Lluïsa ha *posat* un llibre a l'armari.
2. Cada dia *posava* un parell d'hores per al fotògraf.
3. L'atracador em va *posar* la por al cos.
4. Tinc *posada* tota la confiança en els meus fills.
5. No vull pas *posar* en dubte el que dius.
6. M'he *posat* a treballar aquesta setmana.
7. Si et *poses* malalt, no podràs anar a la festa.
8. Si et *poses* aquesta arracada, no podràs venir amb mi.
9. Quan *posis* anys, *posaràs* seny.
10. És un xicot molt tocat i *posat*.
11. He *posat* una botiga a la Rambla.
12. *Posat* que vingui, ¿quin *posat* farà?
13. Hem d'esperar que aquest líquid es *posi*.
14. Confiem que aquest noi es *posarà*.
15. Quan es *posi* vermella, tu no et *posis* a riure.
16. Quan vaig a Barcelona, sempre *poso* allà mateix.
17. Quan vaig a la Rambla, sempre em *poso* en el primer banc.
18. *Posa* preu a aquesta casa.
19. *Posa't*-hi com vulguis, que jo no canvio de parer.]

D) Fes servir els termes "símbol" o "senyal" per omplir els espais de les oracions següents:

1. Aquells núvols d'allà són de pluja.
2. El Papà Noël és de Nadal.
3. Un cor travessat per una fletxa és d'amor.
4. Fer badalls és de cansament.
5. Els coloms són de pau.

E)

1. ¿Per què et sembla que algunes persones consideren els elefants blancs com un símbol de bona sort?
2. ¿Per què et sembla que algunes persones creuen que trobar un trèvol de quatre fulles els donarà bona sort?
3. ¿Per què et sembla que algunes persones creuen que passar per sota d'una escala oberta els donarà mala sort?
4. ¿Què et sembla que significa parlar de "bona sort" i "mala sort"?

R2.7 EXERCICI: Descobrir assumpcions implícites

Mira de descobrir l'assumpció implícita en cada una de les situacions i inferències següents. Digues també si et sembla que la inferència és correcta o no.

S = Situació

IC = Inferència correcta

I = Inferència

II = Inferència incorrecta

A = Assumpció

S:	I:	A:	IC	II
En Lau ha esternutat.	Està constipat.			
En Pep és el més alt de l'escola. de bàquet.	Deu ser jugador			
En Quim s'ha estripat els pantalons.	Tindrà mala sort.			
La mare de l'Eva fa torrades per esmorzar.	L'Eva menjarà torrades per esmorzar.			
L'Helena i la Karina estan enfadades.	S'han barallat.			
Un home és detingut per la policia.	Ha de ser culpable d'un delict.			
En Lluís ha fet un braç de gitano.	El braç deu ser moreno.			

L'Anna s'ha oblidat
d'estudiar ortografia.

Farà malament
l'examen.

El llibre és molt
vell. és interessant.

Probablement no
.....

En Pere juga amb el
seu gat cada dia.

A en Pere, li
agrada el seu
gat.

[Vegeu l'entrada "Assumpcions" en els Índexs Temàtics d'Exercicis d'aquest Manual i de *Recerca Filosòfica*.]

[SUGGERIMENTS I ORIENTACIONS

R2.5:

Aquest exercici torna a plantejar el problema –que ha sortit repetidament en aquest Manual– de la distinció entre els membres d'una classe i la classe. Tanmateix, l'exercici mostra alguns aspectes nous i interessants: hi ha casos (núm. 1-5) en què es tracta d'aprendre que determinades coses i/o activitats que *ja es coneixen* formen part d'un conjunt. Es tracta simplement d'aprendre el nom d'aquest conjunt, que és diferent dels noms de les parts.

Hi ha altres casos, en canvi (núm. 6-9), en què no es tracta només d'adonar-se d'una relació part-tot o membre-conjunt, sinó que es tracta d'aprendre a fer valoracions. Això és força més difícil. L'estil d'un equip de futbol no consisteix simplement "en el conjunt" de jugades que fa, tot i que és el conjunt de les jugades allò que s'ha de tenir en compte. Aquí cal fer un pas més: s'han de fer consideracions de criteris i de valors.

Hi ha encara altres casos (núm. 10) on es barregen els dos problemes anteriors: es té suficient criteri com per entendre i valorar cada membre del conjunt, però falta capacitat per descobrir el valor conjunt d'aquests valors parcials. Sovint aquesta és la limitació d'una mentalitat fortament analítica. En el camp teòric és sempre molt important posseir aquesta capacitat de comprensió i valoració globals. I en la vida pràctica, hi ha dues esferes on posseir-la o no posseir-la pot tenir conseqüències especialment greus: són les esferes de les relacions humanes i de l'apreciació estètica. Una bona educació i un bon mestratge són imprescindibles per a l'adquisició d'aquesta capacitat.]

R2.6:

Aquestes tres històries són les mateixes que apareixen a *Recerca Filosòfica* sota l'epígraf "Repàs de Raonament", pàgs. 432-438.

Heus aquí les respostes, que també es troben a *Recerca Filosòfica*, pàgs. 438-442:

1) L'Aris fa tard

A):

- 1: C. (Si va trigar a rentar-se, és que es va rentar.)
- 2: A. (Convé que els alumnes aprenguin a reconèixer les paraules que indiquen seqüències temporals d'esdeveniments. En els apartats B) i C) d'aquest mateix exercici s'enfrontaran amb això.)
- 3: B. (La història no ho diu explícitament, però ho suggereix molt clarament.)
- 4: E. (Sabem que va veure un ocell, però no sabem de quin ocell es tractava.)
- 5: D. (L'Aris es va entretenir en voler-se cordar els cordons de la sabata. ¿Podria ser que ho deixés córrer i que finalment es posés sabates amb tanca adhesiva? Podria ser, tot i que no en tenim cap indici. D'aquí que no puguem respondre C.)
- 6: E. (Pot ser que amb la llet mengés una torrada, però no tenim cap indicació que pugui decantar el nostre judici a favor o en contra d'això.)
- 7: B. (¿Hi ha alguna altra explicació plausible per al que la mare de l'Aris va dir? Se'ns fa saber que ho va dir "anguniosa".)
- 8: A. (Però, cal donar per descomptat que el moment en què això passa no és encara el mateix dimarts. Altra vegada, les paraules que indiquen seqüència temporal són molt importants aquí. Vegeu els apartats B) i C) d'aquest exercici.)

- 9: B. (Sembla la raó més plausible de l'actuació de l'Aris. També podria ser, és clar, que en Rei mossegues l'Aris si aquest no li amanyagava el cap abans de sortir, i que, per tant, l'Aris ho fes, no per simpatia envers el gos, sinó per evitar-ne la mossegada.)
- 10: E. (No sabem de cert si l'Aris va arribar tard. Si va ser així, no podem dir si això en va ser la causa.)

B):

1. Va llegir un llibre; va treballar en el seu avió en miniatura; es va rentar les dents; se'n va anar al llit.
2. Va ajudar el seu pare a rentar el cotxe; va acabar els deures de l'escola; va endreçar la seva habitació; va sortir a jugar.

C):

1. L'Aris
2. L'Aris
3. a) No es pot dir (si l'Aris o la Lisa)
b) En Toni

Si els alumnes tenen dificultats per resoldre aquest exercici, potser els pugui ajudar una representació visual (a través d'un dibuix, per exemple) de les relacions temporals implicades. També es pot passar a considerar un moment altres relacions del mateix tipus però més "visualitzables", com ara "més alt que" o "més gros que". Un cop "vistes", aquestes relacions poden ser fàcilment substituïdes per les relacions temporals que apareixen a l'exercici. (P.e.: l'Aris, la Lisa i en Toni són tots alts. Però l'Aris és més alt que la Lisa, i la Lisa més que en Toni. ¿Qui és el més alt de tots?)

D): Encoratja els alumnes a construir justificacions plausibles de les dues alternatives: que l'Aris va arribar tard a l'escola i que no hi va arribar.

E): ¿Com interpretem aquestes observacions? Heus aquí alguns exemples paral·lels per exercitar-se:

Un que juga a la loteria i té una bona ratxa: "Quan s'és bo, s'és bo."

Un home ric que troba un duro pel carrer i el cull: "Un duro és un duro."

Un noi, no gaire convençut per com la seva mare fa les lleties: "Les lleties són les lleties."

Una noia que porta jersei a 40° de temperatura: "Si es té fred, es té fred."

2) Les galetes de xiclet

A):

- 1: A. (La història ens diu que fer galetes era una de les coses especials que les dues noies feien les tardes dels dissabtes.)
- 2: E. (Sabem que les noies "vivien molt a prop l'una de l'altra". Però "molt a prop" és una expressió vaga. Vegeu l'apartat D) d'aquest mateix exercici.)
- 3: D. (Sembla improbable, ja que la qualitat "de xiclet" de les galetes va ser el resultat d'un error. Tanmateix, s'hauria pogut seguir una recepta així; p.e., una recepta per fer galetes de color rosa, amb la forma d'algun tipus de xiclet, però sense la textura d'un xiclet.)
- 4: E. (Tot i que la història diu que el gos de la Lisa menjava "qualsevol cosa", sabem que va refusar les galetes. ¿Què farà amb les pastanagues? Ens cal més informació

- (p.e., que el gos menja qualsevol tipus de llegum). Procura discutir l'ús que es fa aquí de l'exageració, i que no és pas infreqüent en la vida ordinària.)
- 5: D. (Si ella les hagués ajudat, ¿haurien comès l'error del midó? Però també podria ser que les hagués ajudat només una estona; p.e., buscant una recepta o untant les llaunes per coure les galetes).
 - 6: A. (Convé que els alumnes s'adonin que, tot i que això no s'afirma directament, se sap que és veritat gràcies a la funció identificadora que té l'expressió "fi/fina com la seda", que es repeteix dues vegades.)
 - 7: A. (Convé, altra vegada, que els alumnes s'adonin que "fi com la seda" i "granulat i fi" expressen sensacions tàctils diferents.)
 - 8: E. (És possible que el color de les galetes fos rosa, ja que hi ha molts xiclets d'aquest color. No podem dir, però, que entre el color dels xiclets i el d'aquelles galetes hi hagi una connexió probable.)
 - 9: D. (¿La resposta desafiadora de la Lisa és consistent amb la idea que no li feia res que el seu germà es rigués d'elles? Vegeu l'apartat C) d'aquest exercici.)
 - 10: D. (La història suggereix que, de bon principi, les noies no van trobar la situació gens divertida.)

B):

1. important, assenyalat
2. única, pròpia
3. oferta
4. extra

Procura connectar aquest exercici amb la història. ¿Com s'usa allà la paraula "especial"?

C):

¿Com se sent algú quan li prenen el pèl? ¿Per què el germà de la Lisa es riu d'ella? Les respostes dels alumnes haurien de ser consistents amb les característiques d'una presa de pèl i amb la resposta de la Lisa. Ajuda els alumnes a "buidar" el que suggereix la paraula "desafiadorament".

D):

1. Correcte
2. Incorrecte
3. No és segur. (¿És gaire gran la ciutat?)
4. Incorrecte
5. Correcte

3) El somni de la Joana Esterri

A):

- 1: E. (La Joana somia que li agraden els pastissos d'arròs. Però, ¿els ha tastat mai realment?)
- 2: E. (Només sabem que la Joana somiava que estava menjant una cosa dolça. ¿Eren els pastissos d'arròs, la canya de sucre, o totes dues coses, allò que semblava tenir un gust dolç?)
- 3: B. (Podria ser, és clar, que hagués deixat de llegir el llibre un xic abans d'adormir-se, potser perquè no el trobava interessant i li feia venir son.)
- 4: A. (Cal que els estudiants vegin com funciona la paraula "o" en el passatge que llegeix la Joana.)

- 5: C. (Neixen "normalment" a la primavera, però no "solament".)
- 6: C. (Els elefants petits que encara no estan desmamats no mengen amb la trompa.)
- 7: E. (Algunes persones creuen que és així. ¿Se'n pot concloure que és així?)
- 8: E. (Altra vegada ens trobem amb el problema de la distància que hi ha entre el que la Joana somia i el que és real.)
- 9: E. (Sabem que no li agraden els banys. Això, però, no vol dir que no es banyi. Almenys s'ha banyat aquell matí. Però no sabem a quina hora acostuma a banyar-se, quan ho fa.)
- 10: B. (El cabell curt costa de trenar.)
- 11: B. (Es va posar un vestit de festa per anar a l'escola. ¿Potser després va canviar d'opinió... i de vestit?)
- 12: D. (Convé que els alumnes vegin que la referència a l'elefant del mirall té relació amb el "tractament reial" que la Joana es va donar a si mateixa.)
- 13: D/B. (¿Què vol dir "estrany"? ¿"Estúpid" o "divertit"? La tria d'un sentit o altre determinarà, en part, la resposta de l'alumne.)

B):

Les respostes poden variar segons la imaginació dels alumnes per construir contextos en què els enunciats puguin ser usats. Anima'ls a construir contextos imaginatius. Aquesta és una bona manera d'ajudar els alumnes a adonar-se que el context determina (en part) el significat. Procura que et responguin de quina manera s'usa la paraula "rar" en aquesta història.

C):

[Procura descobrir i afinar els matisos de tots aquests usos.]

D):

- 1: senyal
- 2: símbol
- 3: símbol
- 4: senyal
- 5: símbol

Vegeu també els exercicis 9.2 i 9.3 de Recerca Filosòfica. L'objectiu és ajudar els alumnes a descobrir què implica el fet de dir que una cosa és un "símbol". L'apartat següent hauria d'ajudar a connectar això amb la història.

E):

Aquesta és una bona oportunitat per examinar críticament les supersticions. Vegeu l'exercici 2.3 de *Recerca Filosòfica*.